

HEDERSRELATERAT LIV

ETT HOT MOT INTEGRATION OCH BROTT MOT MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Rapport från ett seminarium 2006 arrangerat av Riksdagens tvärlitiska SRHR-grupp (Sexuell Reproductiv Hälsa och Rättigheter) i samarbete med Frivilligorganisationernas Fond för Mänskliga rättigheter, Rädda Barnen, RFSU, Fryshuset, Amnesty, Föreningen för Utvecklingsfrågor (FUF), Gender Development Network, och Nätverket mot våld i hederns namn

Seminarier finansierades av Stockholms stad Kulturförvaltning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	3
VÄLKOMNANDE OCH INTRODUKTION	4
TILL MINNE AV FADIME SAHINDAHL	6
ARRANGERADE ÄKTENSKAP/TVÅNGSÄKTENSKAP/BARNÄKTENSKAP	9
ATT MÖTA TJEJER OCH KILLAR - VÄRDERINGSFRÅGA I PRAKTIKEN	12
KONKRETA FÖRSLAG	15
DEBATT	21
UTNÄMNING AV SOLLENTUNAGRUPPEN SHARAF HJÄLTAR	29
PROGRAM	31

Förord

Fejden mellan de två adliga släkten Montague och Capulet i det medeltida Verona ledde till den europeiska litteraturens kanske mest älskvärda ungdomar Romeo och Julias död.

Ännu idag fångas vi av det unga parets tragiska öde. En anledning kan vara att Shakespeare, långt före de psykologiska vetenskapernas tillkomst, slår hål på den evigt populära myten om att "föräldrar vet barnens bästa". De ädla föräldrarna älskade ju sina barn men när den förbjudna kärleken utmanade släktens intresse då svek de hellre sina ungar än kollektivet.

Rätt så likt Romeo och Julia blev, i dagens Sverige, Sara Abed Ali i Umeå, Pela Atroshi från Farsta, Fadime Sahindal i Uppsala och Abbas Rezai i Högsby de mest omskrivna offer för att ha vågat utmana släktens oförsonlighet med sin verkligt eller påstått "otillåtna" kärlek. Hedersmord och hedersrelaterat förtryck (som i första hand riktas mot barn och inte bara mot kvinnor) har kommit att bli föremål för en ändlös debatt i Sverige. Arbete för att kunna rädda barnen innan de hamnar i farliga konflikter hindras ännu idag av en destruktiv debatt där en del debattörer blandar ihop hustrumord och barnamord och hotar de som, i likhet med FN, ser det kulturspecifika i hedersvåldet, med etiketter som "rasism och kulturimperialism".

I många demokratiska länder blev "sex och samlevnad" ett ämne i skolan och det är inte längre föräldrarna som bestämmer vem barnen skall umgås eller gifta sig med. Men, uppskattningsvis större delen av världens befolkning fortfarande fast vid traditioner som kravet på föräktenskaplig kyskhet och oskuld fram till bröllopsnatten. Verklig eller påstådd kärlek som inte faller inom äktenskapets ramar fördöms som "otillåten sex" och ungdomar hotas i "den goda uppfostrans" namn. Många familjer som kommer till västvärlden upplever dess "okyska" normer som omoraliska och ungdomar som vill följa den individorienterade etiken anklagas för att vanhedra familjen. Majoriteten av barn som växer upp i "hederns" skugga skulle varken våga eller vilja gå så långt att de riskerade att förlora sina familjer. Ändå har tusentals tonåringar flytt hemmet på grund av hedersrelaterat hot och våld i Sverige. Hur stort siffran är i Europa eller i världen vågar vi inte ens tänka på just nu.

Mycket tack vare före integrationsministern Mona Sahlins insatser har man byggt upp ett system av akuthjälp för de relativt "fåtal" som öppet vågar utmana släktens normer och som redan är hotade. Men, det attitydpåverkande arbetet med att möta föräldrar och föra en dialog med dem om konflikten mellan en individorienterad ("okysk") etik och en ofta påtvingad kollektivistisk kyskhets och hedersetik, innan barnen kommer i kläm, undviker man ännu idag. Det är många som inte vill eller vågar se att om vi skall förebygga hedersvåldet så borde vi gå till konfliktens källa där barn växer upp med en könsegregerad uppfostringsmodell. Ett fåtal eldsjälar som sliter ut sig i olika former av "projektarbete" kommer inte att kunna lösa det förebyggande arbetets gigantiska utmaning. Vi tror på att hedersförtryck och hedersmord kan förebyggas i demokratiska länder.

Den 20 januari 2006 hölls en riksdagskonferensens vars syfte var att få politikernas svar på frågan hur vi kan avskaffa hedersvåldet och förhindra att barn växer upp med ett hedersrelaterat liv. Under konferensens avslutande politikerdebatt åstadkom politikerna en hittills unik enighet kring tre gamla förslag. Kortfattat är förslagen följande:

1. Kickis Åhre Älgamo och Astrid Schlytters förslag om att tvångsäktenskap kriminaliseras.
2. Rädda Barnen, Dialogprogrammets förslag om att bygga in ett eget ämne om barn och kvinnors rättigheter och jämställdhet i svensk undervisningen för invandrare.
3. Skåne kvinnojourens förslag om att kvinnors och flickors (från 15 år) rätt tills sin sexualitet oberoende äktenskap skall stå i lagen, konkret och tydligt.

Politisk enighet betyder inte att saken är avklarad även om det finns vissa förhoppningar om att dessa förslag inom snar framtid kan omsättas i praktiken.

Konferensens initiativtagare är de första som säger ja till mångkulturalism, utom på området barn och kvinnors rättigheter. Om det inte finns en samsyn om detta så faller den mångkulturella tanken. Det finns inga fler versioner av Barnkonventionen, Kvinnokonventionen eller FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det finns inte olika upplagor för varje kultur. Så länge man inte rör hederskulturens grunder kommer vi oundvikligen att få nya Romeos och Julias vilka idag kan heta Fadime eller Abbas. Detta kan vi undvika. Frågan är om politikerna vill och vågar lyssna på de utsattas beskrivning av verkligheten. Det finns lösningar; Fadime har redan formulerat dem. Hennes lösningar är tydliga och klara, vi måste bara våga ta till oss dem och följa dem. En av hennes frågor löd: Varför har ni inte talat med mina föräldrar?

Nicklas Kelemen, Rädda Barnen - Dialogprogram
Inger Stark, ordf. Jämställdhetsrådet, Stockholm

Ett stort tack till Stockholms stad som möjliggjorde konferensens genomförande.
Vi tackar även Marie Eriksson som sammanställde denna rapport.

Välkomnade och introduktion

Unni Wikan, professor i socialantropologi på Oslo Univer- sitet i Norge och författare till boken "En fråga om heder"

Det är en stor ära för mig att få önska er välkomna till denna konferens om hedersrelaterat liv. Om hur vi kan arbeta tillsammans för att förebygga och avskaffa diskriminering, förtryck och våld i hederns namn. Sverige gör en betydande insats internationellt. Jag kommer ifrån Norge och där ser vi med beundran på mycket av vad Sverige gör. Men det finns ändå mycket kvar att göra.

- Vi har samlats här i Fadimes anda. Hennes projekt gick ut på att man måste arbeta förebyggande för att förhindra att människor kommer i den situation som hon själv kom i. Hon var övertygad om att vi måste förstå föräldrarnas situation, att man måste förstå brödernas situation. Man måste förstå att när grymma handlingar begås, så görs de ofta med goda avsikter. Och för att människor lever i ett utanförskap i samhället. Fadime var mycket engagerad i frågan om samhällets ansvar och det är därför vi är här idag - för att kunna prata om vad samhället och vad vi som individer kan göra, underströk Unni Wikan.

Margareta Olofsson (v), socialborgarråd i Stockholm

- Jag önskar att den här debatten hölls levande under hela året. Hon menade att frågor om hedersrelaterat liv och hedersmord främst aktualiseras runt årsdagen av Fadimes Sahindals död. Och att det har varit så sedan hon mördades av sin pappa för fyra år sedan.

- Det är naturligtvis ett ansvar för mig men också för oss allihop, därför annars känns det som att "nu drar vi igång det igen" och sen ligger arbetet nere under resten av året. Och så får det ju inte vara. Då kommer vi aldrig att kunna förebygga och avskaffa diskriminering och våld i hederns namn. Och det är inte bara en fråga för politiker - det är en fråga för oss alla.

- Jag undrar om man faktiskt upptäcker, uppmärksammar och utreder flera hedersmord. Tyvärr är det säkert inte så, därför att man inte anmäler dem. Det är viktigt att upptäcka missförhållanden innan det har gått för långt.

Margareta Olofsson betonade att socialtjänsten har ett stort ansvar när det gäller att anmäla den här typen av brott. Och att det inte bara är flickor som drabbas. Pojkar, homo- bi- och transsexuella utsätts också. Det är viktigt att vi uppmärksammar det i vårt arbete, även om det är främst flickorna som utsätts för ett hårt tryck i sina familjer.

Margareta Olofsson hävdade att hedersrelaterat våld är en av de prioriterade frågorna inom Stockholms

stad, även om det behövs mer pengar till det arbetet. Hon nämnde, förutom de frivilligorganisationer och nätverk som finns, det skyddade boendet Kruton för utsatta tonårsflickor, samt det stöd- och rådgivningscenter som finns. Kruton håller för övrigt på, tillsammans med representanter i Stockholm och Göteborg, att bilda ett nationellt stöd- och rådgivningscenter. Även andra kommuner, som inte har samma resurser som storstadsområden, ska kunna få hjälp med både råd och skyddade boenden.

Hon framhöll särskilt Sharaf Hjältar på Fryshuset i Stockholm. Sharaf Hjältar består av pojkar, unga män, som har vågat ta avstånd från släktens krav på att de ska utöva hedersförtryck mot sina systrar.

- Jag är oerhört glad att de är med oss här och att vi kommer att få höra om deras viktiga arbete senare idag.

Margareta Olofsson berättade om en hearing om hedersrelaterat våld förra året, som Stockholms stad anordnade för att alla politiker i huvudstaden skulle lära sig att kunna uppmärksamma och förstå problematiken. Och hon tog upp kritiken av socialtjänsten som i flera fall uppmärksammats för att försvåra situationen för drabbade av hedersvåld och hedersförtryck. Ibland till och med gjort den livsfarlig, genom att rapportera till förövarna - föräldrarna.

- Jag har tagit kontakt med rektorerna för Socialhögskolan och Sköndalsinstitutet, som har en utbildning för blivande socionomer. Jag har många gånger fått höra, att när man diskuterar den här typen av frågor, så ligger de som en frivillig kurs på fredagseftermiddagar. De ingår inte som en ordinarie del. Det är väldigt viktigt att frågorna finns med som ett grundelement i den statliga utbildningen.

- För förändring är det viktigt att titta på skolan. Alla barn går i skolan i Sverige och det är där man måste sätta in resurserna för förändringsarbetet. I tidig ålder grundläggs sätt att se på hur man ska bete sig och vad man har för rätt som flicka att ha ett eget liv.

- Viktigast av allt, det är att utgå ifrån att den utsatta flickan talar sanning. Annars kommer vi aldrig någonsin i det här arbetet, avslutade Margareta Olofsson

Carina Hägg (s), riksdagsledamot och med i riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp, Sexuell, Reproduktiv Hälsa och Rättigheter:

- Hedersrelaterat liv, hedersförtryck, hedersmord. När jag först mötte de här problemen var det genom fackliga kamrater, genom förtroendevalda som arbetade i min hembygd, i Småland. De såg de här problemen, de mötte de här flickornas förtvivlan men de visste inte vad de skulle göra. Jag kom i kontakt med de här

fackliga företrädarna som försökte förstå och hantera frågan.

- Jag i min tur tog då kontakt med invandrargrupper och socialtjänsten, som mötte de här flickorna och försökte ta upp de här frågorna med dem. Men den reaktion jag mötte då, var: "Har du fördomar?", alternativt "respekterar du inte andra människors kulturer?" Det var inte möjligt att få hjälp och stöd, från de från samhällets sida, som hade till uppgift att hantera sådant här - att hjälpa till att skydda flickor och kvinnor.

- Har det då blivit så mycket bättre under de här åren? Jag känner Eva och Lisa, de har en arbetskamrat som har flytt ifrån mitt län efter ett genomfört tvångsgifte med en kusin. Hon har flytt ifrån sin man men räddast är hon för sin bror. Men vem ska hon våga vända sig till? Vem röjer inte hennes adress? Vem skyddar henne? Inte bara idag utan om ett år, om två år? Och varför lyfter jag just upp denna tjei, som jag inte vill namnge?

- Det är för att det här är en familj, en släkt som till alla andra, yttre tecken är en mycket väl integrerad familj. Man har gått igenom skolan, man har jobb, positioner. De här yttringarna som vi kan se av förtryck och begränsning av kvinnors mänskliga rättigheter - det är ingenting som försvinner efter en generation eller två bara för att man är ganska väl integrerad. Det är ofta en missuppfattning. Det här är djupare, tar längre tid och är svårare än så.

Carina Hägg betonade att SRHR-gruppen på allvar prioriterar frågorna men sa också:

- Samtidigt är det med sorg i hjärtat jag konstaterar att vi sitter här, igen. Sorg över att vårt engagemang behövs. Sorg över att så litet egentligen har hänt under de här åren. Men varför är vi då här? För att kvinnor och flickor fortfarande tvingas att leva hedersrelaterade liv. För att flickor och kvinnor tvingas att uthärda konsekvenserna av hedersförtryck. För att hedersmord fortfarande begås.

- Nu har vi ju, till skillnad ifrån när jag mötte de här problemen, lärt oss orden: Hedersrelaterat liv, hedersförtryck och hedersmord. Men det räcker inte. Långt färre har tagit till sig kunskap om det som ligger bakom begreppen och vad de själva kan göra när de möter de här problemen.

- Efter Fadime trodde till och med jag att isen skulle vara bruten. Jag tänkte: Nu händer det något på djupet. Nu kommer de ansvariga som möter de här flickorna att agera. Men bortom media och rikspolitikkens närhet, händer det fortfarande väldigt lite. Vi fick pengar till storstäderna, i nästa steg fick vi pengar till alla län. Det gjordes en kartläggning, vi har sett projekt och regionala konferenser har genomförts.

- Jättebra men jag kan ändå konstatera att det är en lång väg att gå innan vi har det där genombrottet. Inte bara i debatten utan också i samhället i stort. Ett genombrott som jag trodde skulle komma för fyra år

sedan. Men ofta känner jag att det låter vänta på sig.

- Jag brukar ofta ställa en kontrollfråga när jag möter ansvariga som tycker att de kan mycket om det här: "Känner du till kusingifte, har du mött den frågan? Det brukar ofta vara en underliggande struktur, som kan vara en utlösande faktor". Då brukar bristande kunskaper och engagemang visa sig. Förbluffande många känner inte till begreppet kusingifte.

- Alla ni som sitter här; jag hoppas att vi ska få mer kunskap och kunna ta nya tag i debatten om hedersrelaterat liv. I mitt län har vi tretton kommuner. I höstas när jag gick igenom den här frågan och tittade på vad som har hänt i mitt län, kunde jag konstatera att det bara vara en kommun, Jönköpings kommun, som på allvar har tagit i frågan. Pengar från Länsstyrelsen har fått vara oanvända, så det är inte en pengafråga heller.

- Samtidigt som Länsstyrelsernas kartläggning har gjorts, har det visat sig att det inte är ett storstadsproblem. Det är ett problem i vårt samhälle, i mitt län. I eftermiddag, när vi avslutar den här dagen, har vi förhoppningsvis mer kunskap och mer argument för att få några av de återstående kommunerna i mitt län att ta ansvar. Och vi har många län som är som mitt län, Jönköpings län. Kommunerna behöver lyssna men inte minst agera.

- Ibland känner jag så här: Måste blonda pojkar tydligt drabbas, för att alla de här flickornas berättelser ska tas på allvar? Är det verkligen så illa? Kan vi inte lyssna innan? Kan vi inte lyssna nu?

Till minne av Fadime Sahindahl

Rigmor Mjörnell, ordförande i Svenska UNI-FEM-kommittén

I morgon är det exakt fyra år sedan Fadime Sahindahl brutalt mördades av sin far för att hon enligt familjens uppfattning "dragit skam över familjen", kränkt deras heder och "förvandlats från en fin kurdisk flicka till en uppkäftig hora". Det var så hon förklarade sin situation - nästan på dagen - två månader innan hon mördades.

- Hon stod då i denna talarstol - jättenervös för att tala till en så stor publik. Det hon berättade för oss gjorde oss skakade men det blev samtidigt det som öppnade våra ögon för de villkor som tusentals flickor i vårt land lever under. Jag tror inte att någon av oss som lyssnade på Fadime den 20 november 2001 glömmer hennes slutord:

"Oavsett vilken kulturell bakgrund man har, bör det vara en självklarhet för varje ung kvinna att både få ha sin familj och det liv man önskar sig. Men tyvärr är det ingen självklarhet för många tjejer. Och jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen, att ni inte blundar för dem:"

- Efter Fadimes beskrivning av sitt liv och hur hon blivit bemött av sin familj, sin släkt, samhällets företrädare och av oss alla, blev det helt uppenbart för mig att hon hade fråntagits alla sina grundläggande mänskliga rättigheter.

- Om man utgår från varje människas mänskliga rättigheter blir frågorna om vilken kultur man kommer från, vilken religion man bekänner sig till eller vilka traditioner man har, helt oväsentliga. Man utgår från att alla människor har lika värde, lika rättigheter och lika skyldigheter.

- Detta är frågor som tas upp i FN:s sju kärnkonventioner och i deklARATIONER och rekommendationer om mänskliga rättigheter. Jag har valt att fokusera på Kvinnokonventionen och de dokument som anger hur konventionen skall tolkas. I stort sett samtliga områden går också att belysa med utgångspunkt från de övriga sex kärnkonventionerna.

- I år är det 25 år sedan FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (eller Kvinnokonventionen som vi valt att kalla den) trädde i kraft i Sverige. Sverige var det första land i världen som ratificerade Generalförsamlingens konvention. Idag har Kvinnokonventionen undertecknats av 185 av FN:s 191 medlemsstater. Senast i raden av länder som ratificerat Kvinnokonventionen är Bangladesh, Indien, Nepal, Pakistan och Sri Lanka. Länder där det hedersrelaterade våldet och förtrycket är vardagen för miljoner kvinnor.

- Inom FN finns granskningskommittéer som granskar konventionsstaternas rapporter och utfärdar rekommendationer till hur konventionen skall tolkas. För Kvinnokonventionen har granskningskommittén (FN: Kvinnokommitté) hittills utfärdat 25 rekommendationer.

I första artikeln i Kvinnokonventionen definieras vad som menas med diskriminering.

Artikel 1:

"Diskriminering av kvinnor är varje åtskillnad, undantag eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgerliga området"

I kvinnokommitténs rekommendationer till den första artikeln, skall de rättigheter och friheter som nämns i artikeln innefatta:

- Rätten till liv
- Rätten att inte utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning
- Rätten till frihet och personlig säkerhet
- Rätten till lika skydd av lagen
- Rätten till jämställdhet inom familjen
- Rätten till den högsta uppnåeliga standarden när det gäller fysisk och mental hälsa
- Rätten till rättvisa och gynnsamma arbetsförhållanden

- Allt som utesluter eller förhindrar kvinnor att leva sina liv med tillgång till samma rättigheter och friheter som män, skall räknas som diskriminering av kvinnor. Det gäller även om diskrimineringen inte är avsiktlig. Det gäller även diskriminering i hemmet och på det privata planet. Det finns ingen privat sfär. Inte ens familjen är undantagen kraven på mänskliga rättigheter.

Den artikel i Kvinnokonventionen som tydligast kan kopplas till hedersrelaterat våld är artikel 5, om stereotypa roller:

Artikel 5: Stereotypa roller

"Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att ändra mäns och kvinnors sociala och kulturella beteendemönster för att därmed avskaffa fördomar samt seder och bruk som grundar sig på föreställningen om det ena könets underlägsenhet eller på stelnade roller för män och kvinnor"

- Rätten till utbildning är en mänsklig rättighet och ett nödvändigt instrument för att uppnå jämställdhet, utveckling och fred. Fadime berättade för oss

som lyssnade på henne att hennes föräldrar, liksom många föräldrar världen runt, ansåg att hon som tjej inte behövde någon högre utbildning. "Man behöver ingen utbildning för att ta hand om man och barn." Det är ett synsätt som grovt strider mot de mänskliga rättigheterna.

- Nästan i alla kärnkonventioner finns utbildning med som en mänsklig rättighet.

Artikel 10: Utbildning

Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att tillförsäkra kvinnor samma rättigheter som män när det gäller utbildning:

- samma tillträde till studier och erhållande av diplom från utbildningsanstalter av alla slag
- samma möjligheter till återkommande utbildning
- samma möjligheter att delta aktivt i idrott och gymnastikundervisning
- tillgång till detaljerad pedagogisk information för att bidra till att säkerställa familjernas hälsa inklusive information och rådgivning om familjeplanering

Redan i FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter från 1948, artikel 26, slår man fast att:

- alla har rätt till undervisning
- den skall vara kostnadsfri
- den elementära utbildningen skall vara obligatorisk
- den högre utbildningen skall vara öppen för alla på grundval av deras duglighet

- Efter 16 års ålder gäller ingen skolplikt i Sverige men hemkommunerna skall hålla sig informerade om hur ungdomar mellan 16 och 20 år är sysselsatta och erbjuda en meningsfull sysselsättning för dessa ungdomar. På senare tid har det uppmärksammats hur kommunerna slarvar med detta uppdrag och för tjejer som lever under hedersrelaterat våld och förtryck är detta ödesdigert.

- Fadime hade en framtidsdröm som hon berättade om på vår konferens den 20 november 2001. Hon utbildade sig till socionom för att så småningom kunna hjälpa tjejer som var i samma situation som hon själv. Denna dröm släcktes den 21 januari 2002. Men rätten till arbete, till en egen försörjning, är en mänsklig rättighet som finns inskrivet i flera konventioner.

Artikel 11: Arbetsmarknad och arbetsplats

Konventionsstaterna skall vidta lämpliga åtgärder för att avskaffa diskriminering på arbetsmarknaden och säkerställa:

- Rätt till arbete
- Rätt till fritt val av yrke
- Rätt till lika lön
- Rätt till social trygghet
- Främja social service som gör det möjligt för föräldrar att förena familjeliv och arbetsliv.

- Rätten att själv få välja vem man skall dela sitt liv med är en mänsklig rättighet men tyvärr inte en självklarhet i alla kulturer. Fadime berättade hur hennes föräldrar krävde att hon skulle gifta sig med en kusin, enligt familjens traditioner. "Det är bättre att en person lider än att en hel familj och släkt lider", berättade Fadime men sa: "Jag ville själv bestämma vilken man jag skulle dela mitt liv med."

- Här står synen på kollektiva rättigheter mot individens rättigheter. Kultur, tradition och ibland religion, står mot kvinnornas mänskliga rättigheter. Vi skall höra mer om arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap senare men flera av FN:s kärnkonventioner tar upp frågan på samma sätt som Kvinnokonventionens artikel 16:

Artikel 16: Jämställdhet inom äktenskapet och i familjen

Konventionsstaterna skall säkerställa:

- Lika rätt att ingå äktenskap
- Lika rätt att fritt välja make och ingå äktenskap endast med sitt eget fria och fulla medgivande
- Lika rättigheter och skyldigheter under äktenskapet och vid dess upplösning

- Kan det sägas tydligare? FN:s Kvinnokommitté anser att reservationer mot artikel 16 är oförenliga med konventionens syfte. Inga traditioner, nationella, religiösa eller kulturella anledningar berättigar, enligt kommittén, till att något land reserverar sig mot denna artikel.

- Den kartläggning som har gjorts av länsstyrelserna runt om i Sverige efter Fadimes död, visar att över 2 000 fall av hedersrelaterat våld och förtryck finns registrerade hos myndigheter och organisationer. Andra seriösa bedömare tror att siffran 15 000 är mera realistisk. Säkert är ändå att det vi ser bara "toppen på ett isberg", eftersom de flesta flickor av stark lojalitet till sina familjer aldrig skulle berätta om sin situation. Många är också oroliga för konsekvenserna, både för sin egen del och för familjens. Frågan är vi hur när tjejerna och förtryckarna, för att säga: Varje människa - tjej som kille - har rätt till sitt eget liv. Det är en mänsklig rättighet.

- Jag skulle, med citat från FN:s konventioner och deklARATIONEN, kunna belysa hur Fadime på punkt efter punkt blev fräntagen sina mänskliga rättigheter. Jag har valt att begränsa min redovisning till några områden. Jag har också valt att i huvudsak utgå från Kvinnokonventionen, eftersom den konventionen fortfarande är borttappad, framför allt i jämförelse med Barnkonventionen.

- Låt mig bara ta några ytterligare exempel: Sekunderna innan Fadime blev mördad, blev hon återigen kallad för "djävla hora" - en grov ärekränkning - en diskriminering av hennes mänskliga rättigheter och rätten till sitt eget liv.

Handlingsplanen från Beijing 1995:

Kvinnor mänskliga rättigheter innefattar deras rätt att kontrollera och fritt och på ett ansvarsfullt sätt bestämma i frågor om sexualitet, utan tvång, diskriminering och våld. Jämställda relationer mellan kvinnor och män i frågor om sexuella förbindelser och reproduktion, inklusive full respekt för den personliga integriteten kräver ömsidig respekt, samförstånd och delat ansvar för sexuellt beteende och dess konsekvenser.

- Vid FN:s kvinnokonferens i Peking enades världens länder om rätten till sin egens sexualitet. Att bli kallad för hora är, som jag ser det, också ett brott brottsbalkens 5:e kapitel om ärekränkning och borde vara åtalbart. Jag skulle önska att någon skulle driva en process i den frågan.

- Fadime flydde från sin familj utan att få samhällets stöd. En av de mest grundläggande paragraferna i Kvinnokonventionen är artikel 2, där konventionsstaterna åtar sig att skydda kvinnor.

Artikel 2: Skyldighet att avskaffa diskriminering av kvinnor

Konventionsstaterna skall utan dröjsmål inrikta sin politik och åta sig att:

- införa principen om jämställdhet i sina nationella grundlagar
- vid behov skall de innefatta påföljder
- Skapa rättsligt skydd och genom behöriga nationella domstolar och andra offentliga institutioner säkerställa ett effektivt skydd för kvinnor mot varje diskriminerande handling

- Denna skyldighet har staten även om de som kränker och hotar kvinnan är enskilda individer eller som, när det gäller hedersrelaterat våld, är hela familjer/klaner.

- Killarna är också offer. "Min lillebror fick till uppgift att ta livet av mig," berättade Fadime. Ingen föds till förtryckare men hedersetikern hindrar effektivt killarnas utveckling till jämställda män i ett demokratiskt samhälle. Att även killar kan drabbas, har vi färskt på vår näthinna genom mordet i Högsby på Abbas Rezai. Abbas hade inte heller rätt att få leva med den flicka som han älskade. Många killar blir också bortgifta mot sin vilja. Det är viktigt att vi på alla sätt stöder de killar som öppet och aktivt vågar ta avstånd från hedersrelaterat liv.

FN har tagit klar ställning till frågan om hedersrelaterat våld. FN:s generalförsamling antog 2001 en resolution om avskaffande av brott mot kvinnor i hederns namn. Resolutionen slår fast att

det är statens ansvar att förhindra och utreda dessa brott och att underlåtenhet att skydda offren är en kränkning av de mänskliga rättigheterna.

FN:s Generalsekreterare Kofi Annan säger i en FN-rapport 2002:

"All form av våld mot kvinnor och flickor som begås i hederns namn skall kriminaliseras, och de som medvetet deltar i sådana handlingar skall straffas"

- Sverige sägs vara världens mest jämställda land och ändå måste vi varje dag kämpa för att påpeka det som borde vara en självklarhet: Att kvinnor och män skall ha samma rättigheter och skyldigheter på livets alla områden. Det borde också vara en självklarhet att Sverige på allvar satte ner foten och på alla sätt kriminaliserar det hedersrelaterade våldet. Allt annat är fejt och ett brott mot mänskliga rättigheter. Vi får inte svika Fadime minne och hennes många medsystemar som lever under diskriminering, förtryck våld och hot i hederns namn - varje dag. I vårt land och i andra länder, betonade Rigmor Mjörnell.

Arrangerade äktenskap/tvångs- äktenskap/barnäktenskap

Astrid Schlytter, docent i rättssociologi och författare till boken "Rätten att själv få välja".

Jag ska tala om barnäktenskap och tvångsäktenskap i första hand, sa Astrid Schlytter.

- Med bakgrund av vad som sagts här tidigare idag, så vill jag peka på det faktum att vi har deklARATIONER på internationell nivå och vi har allmänna tyckanden på riksdags- och regeringsnivå, fortsatte hon.

- Vi har en ganska aktiv gräsrotsrörelse som också får stöd från regeringsnivå. Men framförallt är det många individer som har skaffat sig kunskap och som driver den här rörelsen framåt i Sverige, idag. Men de är inte företrädare för staten. Jag ska ta fram ett exempel på det:

2005 får vi en nationell handlingsplan för sociala barn - och ungdomsfrågor och i den handlingsplanen bestämmer man sig för: Ungdomar som lever i patriarkala sammanhang - de tar vi oss inte an. Det här är en handlingsplan som ska gälla barn och ungdomar i stort. Och så bestämmer man sig år 2005 för att abdikera när det gäller hedersrelaterat förtryck. Det här tycker jag är skamligt.

- Och i synnerhet ska man veta, att sekreteraren i den här kommittén är en person hos Rädda Barnen. Att Rädda Barnen, som har till skyldighet att försvara barns rättigheter, inte är redo att göra det.

. Riksdag och regering har ett dubbelt förhållningssätt. Å ena sidan är man enig och tycker det här är kränkningar. Å andra sidan är man passiv.

Min utgångspunkt i det förslag som jag ska lägga fram här idag, är barns utveckling. I Sverige under 1900-talet har det skett stora förändringar vad gäller kvinnor och barns villkor i familjen. Familjen är ett kollektiv och en nyckelfråga är individens ställning i detta kollektiv.

- Under 1900-talet har utvecklingen i Sverige gått mot en individualisering, som betytt att kvinnan har en egen relation till staten och till marknaden och att kvinnor och män har lika rättigheter. Individualiseringen gäller även barnet. Barn har rättsligt skydd mot föräldrars missbruk av sin makt. Åga är inte tillåtet. Vidare har ungdomar rätt till preventivmedel utan föräldrars kännedom och föräldrar har inte rätt att förhindra en omyndig dotter att göra en abort.

- Detta är en utveckling som har inneburit större möjligheter till utveckling och frihet, framförallt för kvinnor och barn men även också för män. Synsättet är att familjen som kollektiv består av autonoma individer.

Autonomi är en fråga om individens möjligheter till kontroll, dels av följder för egen del av andras val och handlingar och dels av egna val och handlingar.

- Med andra ord har den enskilde rätt att för egen del inte behöva iaktta följder av andras val och handlingar. Och den enskilde behöver inte fråga andra om lov för egna handlingar och val. Ingen ska ta över någon annans liv. Detta är grundläggande principer för den svenska staten. Frågan är om undantag i dessa principer och i individens rättigheter ska kunna göras, därför att företrädare för kollektivet anser detta? Därför att det är en tradition eller därför att det följer av religionen?

- Utifrån den forskning som vi har bedrivit under några år på ett stort antal unga utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld, studier som bygger på ungdomars egna berättelser av sina verkligheter, har vi fått fram följande och ofta förekommande problem:

Föräldrar som förlovar bort sin omyndiga dotter eller son. Föräldrar som ignorerar sin dotter eller son därför att hon eller han inte vill förlova sig med den som föräldrarna har valt. Barn som tvingas säga ja till en förlovning för att inte bli utfrysad och ignorerad av sina föräldrar. Flickor som inte får delta i obligatorisk skolundervisning, inte får delta i läxläsningens verksamhet efter skoltid, inte får vara med på klassresor. Flickor som inte får vara ute efter skolan och inte själv få välja kompisar. Flickor som själva inte får välja pojkvän. Flickor som i skolan och på sin fritid kontrolleras av sina bröder - ett fenomen som blir allt vanligare.

- Det handlar om att förbereda den unga för vad som ska komma, ett äktenskap, något som han eller hon inte själv har valt. Man ska se till att barnet inte blir påverkat av klasskompisar, av ungdomar i dess närmiljö som har andra villkor. Man ska se till att barnet inte blir kär.

- Trots att flickan och pojken, som jag förutsätter är omyndig, trots att de formellt inte är gifta, lever de under förhållanden som om de vore gifta. Detta gör man som följd av andras val, val som den enskilde inte utan mycket stora konsekvenser för egen del kan välja bort. Den unge är i en situation som karakteriseras av "icke-kontroll" för egen del. I synnerhet för flickorna är det fråga om begränsningar i möjligheten att utvecklas som människa.

- I dessa sammanhang överskrider och missbrukar föräldrarna sin föräldramakt. Konsekvensen av att samhällsföreträdare förhåller sig passivt till dessa

ungdomars villkor, är att kollektivets intressen får gå före individens. Det skydd staten ska ge barn i stort, sätts på undantag.

- När det gäller äktenskapstraditioner där äktenskapet är en följd av en allians mellan familjer och där parterna "sällan träffats annat än i liten omfattning" och "kanske saknar närmare kännedom om varandra", vore det "ett alltför stort ingrepp i människors liv att inte acceptera seden". Detta är argumenten i utlänningslagens förarbeten, vilket är det samma som att hävda att det avgörande är att människor vill leva efter dessa seder.

- I sammanhang som de ovan beskrivna, är det föräldrarnas röst som tilläggs betydelse. Som följd av detta, är det i två situationer som den unge får statens skydd. Den ena är när den unga klarar av att stå upp mot släktens förväntningar och krav och såväl inför företrädare för den svenska staten som de aktuella släkterna, står fast vid sitt nej. Den andra är om den unge kan visa att hon/han i samband med äktenskapet utsatts för hot eller våld.

- I svensk lag accepterar vi alltså att kollektivets intressen - föräldrars, släktens - får gå före individens, alltså flickans och pojakens intressen. Vi accepterar väldigt stora begränsningar i människors liv. Och när vi gör det, bidrar vi till första och andra rangens medborgare. Rätten för individen att få bestämma över sitt liv, rätten att få själv bestämma över vem man ska gifta sig med - att få vara en autonom individ - det gäller inte om dina föräldrar tycker något annat.

- Argumentationen kring det här är: "Eftersom det praktiserats, så får vi acceptera det". Det är en svag och hållningslös argumentation, enligt min mening. Jag tycker att vi måste komma förbi och bortom det här sättet att se. Vi måste se det hela i förhållande till individen, individens autonomi.

- Vad som är tvång, det ska bestämmas utifrån frågan om autonomi: Att man ska ha ett eget utrymme, att man inte ska vara tvungen att fråga om lov först för det man vill göra. Och att man inte ska vara tvungen att göra saker som man inte vill göra, inte utsättas för kränkningar.

- Man talar om att man ska bara acceptera arrangerade äktenskap, arrangerade äktenskap som är individens val. Och de äktenskapen är väldigt få. Den här indelningen med egen vilja, arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap, som vår nuvarande lagstiftning bygger på - det är en förkastlig indelning. Det är den indelningen som förutsätter att vi har en andra rangens medborgare. Alltså medborgare som inte har samma rättigheter och inte samma autonomi och skydd i den här staten.

- Elektras bröder tar ju till exempel upp problemet med förlovning per telefon, där är det en kille som blir bortförlovad så. Barnet är ofta omyndigt när arrangemanget görs. Man väntar tills barnet är myndigt med

att registrera arrangemanget formellt, i ett svenskt sammanhang.

- Verkligheten är att man inte har rätt att välja och man blir bortgift, bortförlovad som en omyndig person. Jag tycker att om man ska kriminalisera tvångsgifte, då måste man kriminalisera barnäktenskap - äktenskap som ingås av personer som är omyndiga. Som barn måste man ha skydd. I de här sammanhangen kan man jämställa förlovningsceremonier och andra ceremonier, som kan vara väldigt svåra att bryta upp ifrån.

- Elisabet Fritz tog upp i Svenska Dagbladet igår, att det är ett stort problem med att omyndiga blir bundna av sådana ceremonier som kan vara omöjliga att ta sig ur. Där individen inte har någon rätt att lösa upp arrangemanget. Om man ska ändra på det här, måste man ändra på Utlänningslagen.

- Jag har mött företrädare för regeringen som säger att det inte står i själva lagtexten att arrangerade äktenskap är lagligt i Sverige, att vi accepterar det. Men det är så att lagtext är uttryckt i väldigt allmänna formuleringar och att lagtext alltid måste tolkas och preciseras utifrån förarbetena. Och förarbetena är glasklara i det här avseendet. Man särbehandlar relationer eller äktenskap som ingås av personer som blir bortgifta, där föräldrarna står för arrangemanget. Och det har att göra med att parterna inte har kunnat träffa varandra, inte känner varandra. Man kan inte kontrollera relationen, säger statsmakten. Att acceptera sådana här resonemang, innebär att man accepterar tvångssituationer, där man som individ inte har rätt att själv välja.

- Det finns en parallell i det här till den diskussion som förs om våldtäkter. Vi tycker idag att lagstiftningen är bristfällig när det gäller våldtäkter, därför att det är den som har blivit utsatt för våldtäkt, kvinnan i de flesta fall, som ska visa i domstolen att hon inte ville och att hon gjorde motstånd. Kritiken mot det här, som bland annat kommer från Feministiskt Initiativ och från kvinnojoursrörelser, är att det är mannen som borde visa att hon ville ha samlag. Det har att göra med att det står glasklart i svenskt sammanhang att samlag ska vara frivilliga. Vi accepterar inte tvångssamlag och det borde uttryckas i Brottsbalkens sammanhang att det ska ligga på mannen att kunna visa att hon faktiskt ville. Inte att hon ska behöva visa att hon gjorde motstånd.

- Precis samma resonemang kan man föra kring dessa äktenskap. Det ska inte vara som idag, att det är den unge som gifter sig, som ska behöva säga ifrån till svenska myndigheter: "Jag vill inte det här". Vi kräver även att den personen ska kunna bevisa att hon eller han har varit utsatt för våld i sammanhanget. Vi lägger väldigt stort ansvar på den svagaste parten, nämligen den som gifter sig. Vi kräver att de inför oss och sina släkter, ska säga nej till arrangemang som ofta involverar massor med pengar, stor prestige, oerhörda krav och förväntningar från familjens och släktens sida.

- Varför höjer inte kvinnorörelsen sina röster även

för dessa unga människor i Sverige, idag? Man höjer rösten för våldtäkter och kvinnomisshandel men inte för den här utsatta gruppen av unga kvinnor, barn och pojkar. Jag tycker det är ett enormt svek från Vänsterpartiet, från stora delar av kvinnojour rörelsen och från Feministiskt Initiativ, som inte tar upp de här frågorna.

- Jag anser att man behöver en lagändring. Å ena sidan tycker man att det är förfärligt med hedersrelaterat förtryck men å andra sidan så gör man väldigt lite åt det. Man accepterar att vissa föräldrar har en mycket större makt än vad det svenska samhället annars anser vara rimligt. Bara för att de här föräldrarna vill ha den makten.

- Jag tänkte ta upp något om omfattningen av problematiken. I en av de studier som görs vid Socialhögskolan får 1 300 elever, samtliga elever från fyra skolor i Sverige, besvara ungefär 100 frågor. Ett område gäller vilka begränsningar föräldrarna sätter. Det framgår två mönster som är väldigt tydliga:

Det ena är att pojkar och flickor med utländsk bakgrund, det vill säga att de antingen själva eller båda föräldrarna är födda utomlands, har mycket större begränsningar än ungdomar med två svenska föräldrar. Och detta gäller särskilt för flickorna. Flickor har fler och större begränsningar och det är många fler flickor än pojkar som har begränsningar.

- Femtiotvå procent av de flickor som är födda i Sverige av utländska föräldrar, får inte ha pojkvän. De här flickorna är mellan 15 och

18 år gamla. Det är ingen skillnad på deras svar om de går i sjunde eller nionde klass.

- Om man jämför dem med de flickor som har två svenskfödda föräldrar, är det tre procent som inte får ha pojkvän. Den här studien visar att problematiken är omfattande, att det är många ungdomar som berörs. Fryshuset har antagit att det är runt 30 000 ungdomar i Sverige som berörs. Det är säkert många fler, det kan jag säga med bakgrund av de studier som vi har gjort. Det är dags att man gör någonting och att politikerna får stå till svars för den situation vi är i, underströk Astrid Schlytter.

Att möta tjejer och killar - värderingsfrågorna i praktiken

Eduardo Grutzky, chef för Fryshusets sociala projekt

Jag är väldigt glad över att det är fler män i det här sammanhanget än vad det brukar vara, sa Eduardo Grutzky. OK, det är inte så många män här idag men det är ändå många fler än vad det brukar vara. Först några korta ord om Fryshuset, en organisation i Sverige med 350 anställda. Många av dem finns inte bara i Stockholm utan även i Göteborg, Malmö, Linköping och några fler städer. Vi säger att Fryshuset inte längre är ett hus, det är en idé. Det är ett sätt att jobba med sociala frågor, sociala problem och utbildning.

- Jag vill gärna berätta för er om min favorit bland ståupp-komiker, han har skrivit en monolog som heter Bortom vi och dom. Han heter Masoud Kamali och han är väldigt rolig. Och jag är väldigt glad över att få dela hans åsikter. Jag tycker att det är dags att vi lämnar bakom oss den här uppdelningen av vi och dom. Jag håller fullständigt med om att både vi och dom eller vi allihop, ska ha tillgång till samma mänskliga rättigheter.

- Jag är fullständigt överens om att det är fullständigt meningslöst att kalla det här landet för en demokrati, när en del av vår befolkning inte åtnjuter samma rättighetskatalog som resten av befolkningen som är blond, gör. Jag är trött på att höra att vi måste ta hänsyn till tradition, kultur eller religion, för annars är vi rasister. Med den förevändningen lämnar vi, åt sitt öde, tiotusentals kvinnor och många tusen män, som inte får välja sina liv i ett demokratiskt land.

- Jag var med och startade Elektra 2001 och Fryshuset har jobbat med de här frågorna i många år. Nu är jag chef för alla sociala projekt, förutom Lugna Gatan. Vi har också ett omfattande feministiskt arbete, som inte bara har med Elektra att göra.

- Jag vill också berätta för er, att jag efter tjugo år har lämnat Vänsterpartiet. Inte på grund av att Lars Ohly har kallat sig för kommunist och inte på grund av att de vill skaffa jobb som inte är finansierade i budgeten eller något liknande. Utan för att det är ett parti som förnekar att det finns ett problem som heter hedersförtryck. Trots att det finns många i partiet som inser att problemet finns. Jag är personligen väldigt irriterad över det.

- Sist men inte minst vill jag tacka staten, genom Allmänna Arvsfonden, som i fyra år har finansierat huvuddelen av vår verksamhet. Det är lätt att glömma att verkligheten är varken svart eller vit. Det finns inom

staten och inom den offentliga förvaltningen människor som förstår och människor som är dumma i huvudet. Och vissa människor anställer ståupp-komiker för att göra utredningar, medan andra människor stödjer verksamheter som gör ett riktigt och väsentligt arbete - som räddar liv.

- Vi har blivit utsatta på senare tid för väldigt mycket hot och trakasserier. Och patriarkatet har vaknat. När vi bara jobbade med tjejer, var det väldigt sällan som vi blev störda. Nu när vi har börjat att påverka unga män, gör det plötsligt ont. Men med det menas, som Don Quijote brukade säga: Hundarna skäller, det betyder att vi rider framåt, sa Eduardo Grutzky.

Anna Rinder, ansvarig för projektet Elektra på Fryshuset

- Vi började med att fokusera på att ge tjejer stöd. Vi gör det idag också men vi har utvecklats. Idag håller vi också i ett stort arbete med unga killar som kallas Sharaf Hjältar. Vi har också sträckt ut oss ut i landet. Idag finns vi i Malmö, i Östergötland, i Katrineholm, förutom i Stockholm.

- Det vi framförallt har fokuserat på, är det som vi kallar för Elektra-modellen. Vi ser att det är viktigt att finnas till på många olika nivåer. Modellen kännetecknas av att vi finns till för både killar och tjejer. Vi finns till för individer, samtidigt som vi försöker påverka strukturerna. Vi som arbetar på Elektra är män och kvinnor med olika bakgrunder.

- Det som vi idag ska lyfta fram är vårt fokus på underifrån-perspektivet. Det är där förändring sker, i den egna målgruppen. Det är där någonting kan hända, av den egna målgruppen. Vi har bestämt för oss att titta på värderingar och attitydförändringar och Sharaf Hjältar är ett typiskt exempel på det. Senare under eftermiddagen kommer ni att träffa tio nya hjältar, som har utbildats under hösten i Sollentuna. Ett gammalt gäng av Sharaf Hjältar kommer också att vara med.

- Till Sharaf Hjältar rekryterar vi de som vill förändra och låter dem mobilisera, ur den egna målgruppen. De får själva vara ute och påverka andra ungdomar, verka för attitydförändring. Sedan har vi också jobbat i flera år med teater och det var självklart för oss, eftersom hela Elektra föddes genom Birgitta Englin, som idag är chef för Riksteatern. Hon satte upp Elektra på Uppsala stadsteater.

- Vi vill arbeta vidare med verktyget teater och då kan man fråga sig varför? Därför att det räcker inte bara

med information. Vi kan inte informera bort svårigheter, problem, attityder. För att nå människors värderingar måste vi vända oss in till identiteten - det är där som värderingarna sitter. De har satt sig där för längre eller kortare tid, genom att man har socialiserats in i ett mönster.

- Vi kan till exempel ta nazister, som Fryshuset också jobbar med genom en verksamhet som heter Exit. Det spelar ingen roll hur mycket vi informerar dem att det som hände i Auschwitz faktiskt ägde rum. Det kommer ändå inte att erkännas i de grupperna. Därför att det är inte information de saknar. Om man vill prata om sådana värderingar, då måste man prata med människors känslor. Och det kan man göra genom teater.

- Genom Elektras systrar och Elektras bröder, som har spelats 500 gånger de senaste åren i skolor, bland ungdom och vuxna, kan man få igång en problemlösning när man närmar sig känslorna. Vi på Fryshuset försöker administrera, organisera och inspirera till det här arbetet i våra grupper.

Leo Razzak, Sharaf Hjältar

- Jag är en av de sju Sharaf Hjältar som håller till på Fryshuset i Stockholm. Jag tänkte börja att berätta om hur vi kom till. Det fanns en idé på Fryshuset om att unga invandrarkillar skulle kunna förändra varandra. Det var Arhe Hamednaca som tog initiativ till det. Han började kontakta socialsekreterare och tjänstemän ute i Botkyrka och andra delar av Stockholm, som i sin tur kontaktade fritidsledare på en fritidsgård där vi brukade umgås, i Norsborg.

- De hade en idé om att vi killar skulle börja prata om hedersrelaterat våld. Vi trodde inte riktigt på idén och fattade inte vad det handlade om men vi skulle få gratis mat på Fryshuset. Så vi åkte dit allihop och där träffade vi ett annat gäng killar från Fittja. Vi började prata lite om attityder och om hur unga killar beter sig. Det blev väl egentligen inte så mycket sagt den där dagen men alla fick nog med sig en liten tanke i hjärnan. Vi bestämde oss för att åka tillbaka till Fryshuset, dels för att det var så god mat men också för att det var intressant.

- På det andra mötet var inte bara Arhe där, utan också Anders Carlberg. De diskuterade med oss, om vad det handlade om och vad de ville att vi skulle göra. Unga invandrarkillar skulle förändra andra unga invandrarkillar genom att prata och genom attityder, genom att vara bra förebilder. Det var för två år sedan och då, när vi satt där runt matbordet med dem, verkade det inte så där jättemöjligt. Men de pushade oss. Vi började sen att själva ta lite initiativ och läste om demokrati och mänskliga rättigheter. Efter ett tag kände vi oss lite mer skolade. Och sedan pratade vi om att vi kanske skulle ge oss ut i en skola och börja föreläsa lite grann. Men det kändes ju ganska så osäkert.

- Vi körde igång i alla fall med det och jag minns första föreläsningen, det var i ett gymnasium i Täby. Vi var tre stycken och ställde oss inför allihop, som nu, det kän-

des tungt. Men det gick bra och vi fick väldigt positiv kritik. Vi hade trott att de killar som vi skulle prata inför skulle smälla till oss, spotta oss i ansiktet och slänga ut oss ur klassrummet. Men det blev inte så. De kom istället fram till oss, tog oss i handen och tackade för att några tog initiativet till det här.

- Nu har det gått två år och vi har åkt runt och föreläst, från Kiruna till Malmö. När vi åker ut bland skolor i segregerade förorter, kan jag och andra ha en känsla av att inte så mycket kommer att nå fram. Men när vi står där och pratar, när unga invandrarkillar och tjejer ser några i samma sits som de själva är i - som förstår hur de mår, hur de har det hemma, som säger att det går att göra en förändring utan att ge bort hela sig själv - då får de stöd och kraft.

- Vi måste utvidga, bli fler och det är det som vi håller på med idag. Många invandrare tror idag att för att bli accepterad i det här samhället - då måste man ge bort hela sig själv. Men jag står här idag, som halvsvensk och halvbengal och det finns så mycket i min kultur som jag älskar. Jag älskar maten och hur mina föräldrar behandlar mig men jag har insett att det finns delar av min kultur som inte passar in här. De delarna krockar inte mot det svenska samhället - de krockar mot mänskliga rättigheter.

- Det gäller att försöka få de här killarna och tjejerna att förstå att det går att plocka bort det som är negativt, det som inte passar in - utan att behöva förändra hela dig själv. Kolla på mig. Jag äter fortfarande all min morsas goda mat, jag skojar fortfarande på samma gamla sätt, jag är samma människa. Men jag har förstått, att om jag vill ha en plats i samhället som jag förtjänar, då måste jag välja bort det som inte passar in. Det är det budskapet jag vill förmedla och ge till alla andra.

David Weiss, skådespelare, Elektras bröder

- Jag tänkte prata om pjäsen Elektras bröder, som jag har ingått i. Under ett och ett halvt år var vi fyra skådespelare som turnerade runt med pjäsen, framtagen i samarbete med Fryshuset, Riksteatern och Uppsala stadsteater. Det var det första jag gjorde efter Scenskolan. Under turnén fick jag se ett Sverige som inte såg ut som det som jag hade lärt mig om där jag växte upp i nordvästra Skåne, tre och en halv mil från Helsingborg.

- Det här är en pjäs som handlar om unga killar som lever i hederskulturer och har de attityderna. Först spelar vi den här pjäsen i en timme och sedan har vi en halvtimmes efterarbete, då vi gör värderingsövningar med publiken. Då går vi tillbaka i pjäsen och tittar på vissa scener - hur skulle man kunna handla annorlunda här? Det är en fråga som vi ställer till publiken och om någon vill, får de gärna komma upp på scenen och spela. Det kallas för forumteater.

- När vi till exempel var i Wilhelmina, spelade vi för en läktare med bara grabbar. Alla hade keps och på kepsen fanns det trucker-motiv, av det ena eller andra

slaget. I de efterarbetet kunde det vara väldigt tyst. Längre. Till slut var det en grabb som tog till orda när det hade varit tyst i sådär en fem, sex minuter. Han sa till pappan i pjäsen, som precis hade tvingat sonen att misshandla sin syster: "Jag tycker du ska bjuda farsan på en öl, så han lugnar ner sig." Det här var inte en verklighet som han såg sig som en del av och han hade heller inte några verktyg till att närma sig den.

- Då kände jag att det var väldigt viktigt, oavsett om vi spelade i Halmstad eller Wilhelmina, att det här budskapet kommer ut till hela samhället. För det multikulturella samhället som vi påstår att vi har idag, är ett samhälle som ställer lika höga krav på alla sina medborgare. Det är något som vi alla har att anpassa oss efter, inte minst i Wilhelmina.

- Många som vi spelade för, kunde relatera till de här frågorna. När de mötte min karaktär, brorsan, en kille med kriminell attityd och som kallade alla svenska tjejer för horor, gillade man honom i till exempel Rosengård. Det var de som trodde att han var på riktigt och att han var en av dem. Då var det många killar som kom fram till mig efteråt: "Tjena, brorsan. Ska du med?" Då frågade jag vad de tyckte om pjäsen och då kunde det vara en kille som såg arg ut och sa: "Jag tyckte den var tjockgrym men det är en sak jag inte fattar - är du svensk, eller?"

- Ja, jag är svensk, precis som du, brukade jag svara då. Men då brukade de säga till mig uttryckligen: "Nej, jag är inte svensk." Och de trodde inte heller att jag var det. För det är den verklighet som de har växt upp i. Har man den attityden, om man snackar om tjejer på det sättet, som min karaktär gjorde, så var man inte svensk.

- I Helsingborg var det en mycket mer blandad publik. Där var det ett gäng unga grabbar i publiken som under pjäsens gång, när jag sa sådant som "alla svenska tjejer är horor" och "det kommer att gå åt helvete med Sverige", applåderade och ropade att det var bra. På andra sidan var det ett rätt stort gäng svenska tjejer som satt och man såg hur de blev mörkare och mörkare i ansiktet.

- I efterarbetet sa en av killarna till mig: "Ja, jag skulle gjort som du men skjutit henne med fler skott." Då sa tjejerna som satt på andra sidan: "Åk hem! Åk hem, om det inte passar." Så var läget i Helsingborg. Jag hoppas att skolan i det fallet kunde träda in och reda ut det där. Det var meningen att skolorna skulle ta tag i det som kom upp när vi spelade pjäsen och bearbeta det.

- Jag har fått en annan syn på Sverige efter det här och jag har insett att vi måste alla lära oss att förhålla oss till det Sverige som faktiskt är. Pjäsen har nått ut till många olika typer av ungdomar, som har fått möjlighet att diskutera frågorna. Inte utifrån "så här har jag det hemma med min pappa och pappa", utan utifrån pjäsens karaktärer.

- I Södertälje till exempel, är det ju vattentäta skott mellan svenska ungdomar och syrianska ungdomar. Inga av dem skulle få för sig att prata med varann. Om det inte vore för att de hamnade på samma pjäs, som lyfter de här frågorna, menade David Weiss.

I den efterföljande frågestunden berättade Fryshusets Anna Rinder om ett nytt projekt som är på gång, Elektras föräldrar. Det vänder sig direkt till den vuxenvärld som upprätthåller hedersvåld.

Konkreta förslag

till politikerna för att avskaffa diskriminering och förtryck i hederns namn

Ett antal personer, som på olika sätt jobbar på fältet mot hedersvåld och hedersförtryck, fick vända sig direkt till en panel av närvarande politiker från de sju riksdagspartierna. Jämställdhetsminister Jens Orback medverkade.

Kickis Åhré Älgamo, kriminalinspektör och tidigare anställd som Rikskriminalens enda nationella expert på hedersvåld

- Som polis jobbar man ju på samhällets bakgård. Man jobbar alltså inte i väl fungerande familjer, det vill jag verkligen poängtera. Under mina år vid Rikskriminalpolisen har jag fungerat som bollplank vid enskilda förundersökningar, när det gäller brott med motivbild heder. Det kan vara alltifrån olaga hot, misshandel, människorov och där ytterligheterna har varit mord.

- Just nu pågår det nio mordutredningar med motivbild heder i Sverige. I december fick jag rycka ut akut i en pågående utredning (under Kickis Åhré Älgamos föräldraledighet, red anm). Under mina år har jag haft ett fågelperspektiv över Sverige, över hur det ser ut vid landets polismyndigheter och problembilden. Och gång efter annan stöter jag på att de bakomliggande orsakerna till brottet, misshandeln, är att en flicka, ett barn eller ung man ska gifta sig med en part som släkten har utsett. Brott där det föreligger ett direkt eller indirekt tvång. Det är den vanligaste brottsorsaken med motiv heder.

- Tvånget kan se ut på olika sätt. De unga ifråga, har fostrats in i en roll som kollektivet förväntar sig av dem. Följer man inte det här regelsystemet, blir man socialt utfrysad som barn. Jag har träffat många unga tjejer vars berättelser handlar om att de har blivit behandlade som luft så länge som de inte har accepterat vad släkten har sagt åt dem vad de ska göra.

- Det handlar inte bara om social utfrysning här, det handlar också om direkt tvång. I vissa fall handlar det också om hot. Att man har blivit hotad med olika saker om man inte går med på äktenskapet. Jag hävdar att det är en mänsklig rättighet att välja sin egen livskamrat. Rätten att själv välja sin äktenskapspartner.

- Ytterlighetsfallen av det här handlar, hävdar jag, om grov kriminalitet. Eftersom flyktingpolitiken ser ut som den gör idag, är anhörighetsinvandringen en del av det här. Jag ser anhörighetsinvandring i stort som något positivt men det finns också en negativ del med den. De här senaste åren har jag märkt ett ökat tryck mot de här unga tjejerna, för att de ska gifta sig med en tilltänkt äktenskapspartner som finns i släktens gamla hemland.

- Jag vet att det finns en välorganiserad flyktingsmuggling, där man använder unga kvinnor, tjejer, som verktyg. Maktstrukturen ser ut så, att passen avtvingas tjejerna, under hot av att de annars får dåligt rykte. Man tvingar dem även att gifta sig. Det är alltså en grov kriminalitet som pågår idag. De här tjejerna och deras pass är värda mellan sjutusen och åttatusen dollar.

- De svenska passen smugglas ner till hemlandet utav den välorganiserade smugglarligan. Det är en oerhörd press och stark makt som de unga kvinnorna utsätts för, om de inte gör som ligan vill. Delar av den etniska gruppen pressas i varje enskilt fall av en religiös ledare. Den religiöse ledaren är alltså organisatör och står för ledarskapet. Att ifrågasätta utlånet av sitt pass gör man bara inte. Man får i så fall ett dåligt rykte som kvinna. Som man eller pappa i familjen ifrågasätter man inte heller, eftersom man även då ger sin familj dåligt rykte.

- Följer man inte ledarens vilja här, ser toppen i organisationen till att man blir socialt utfrysad, att man blir luft och sämre behandlad än djuren inom den egna etniska gruppen. Familjen och släkten får genom det dåligt rykte och familjehedern är i gungning. Därför anser jag att hedersrelaterad brottslighet bör kopplas ihop med grov kriminalitet.

- Man bör också kriminalisera tvångsäktenskap. Det ska också vara ett brottsförebyggande verktyg för familjer, tjejer och även unga killar i gräzonen. Kriminaliseringen innebär också en tydlighet gentemot myndigheter att agera. Jag märker, att man i många ärenden idag tar kulturell hänsyn som blir till men för individen. De mänskliga rättigheterna är individuella, inte kollektiva.

- En ytterlighet när det gäller att utnyttja tjejer, har jag fått uppgifter om från två av varandra oberoende unga flickor. Femton respektive sexton år var de när de flydde från varsitt tvångsäktenskap. Det var en skam för deras familjer och släkt och familjehedern sattes i gungning. Ryktet om de här flickorna gick inom den egna etniska gruppen, vilket gjorde att de blev uppsökta av trevliga, välartade och välutbildade personer. De här personerna lovar att ta hand om dem och ge dem jobb i deras "hjälporganisation".

- Medarbetarna från denna organisation som skickas ut i Europa, är skickliga. De kan det europeiska systemet, de kan vara asylsökande med falska nyhetsklipp från det egna hemlandet. De kan ha falska handlingar, de kan tidigare ha varit arresterade. De kan ha falska

tortyrbevis skrivna av läkare i sin egen organisation. Och organisationen har alltid en hållhake på individen ifråga, så att det krävs en motprestation. Kärlek i organisationen är förbjuden. Individen tvingas att svära en evig trohetsed till organisationen. Bryter man mot den livslånga trohetseden, hamnar man på organisationens dödslista.

- En annan aktiv terrororganisation använder sig av samma rekryteringssätt som bas, alltså unga flickor som flyr undan tvångsäktenskap. De handlar i organisationens tjänst och utför dåd. På så sätt upprättas hela familjens heder.

- I de här berättelserna som jag har fått ta del av, berättar den ena unga kvinnan att när hon kom fram till hjälporganisationens ställe, upptäcker hon efter några veckor att det rör sig om en terrororganisation. Hon har hamnat på terrororganisationens träningsläger. Och hon berättar vidare att i det ena lägret finns ett femtiotal europeiska ungdomar som har rekryterats på samma grund. En handfull av dem har koppling till Sverige.

- Den andra unga kvinnan berättar att i det läger hon hamnat i, finns ett fyrtiotal europeiska ungdomar som har rekryterats på samma basis och befinner sig i samma utsatta situation. De här båda kvinnorna som berättelserna kommer ifrån, är helt oberoende av varandra och har vistats i olika läger. Det var åtta respektive nio år sedan som de placerades i lägren. Jag träffade dem för ett år sedan.

- Jag har frågat dem och många andra utsatta kvinnor om de skulle bli hjälpta av att tvångsäktenskap skulle kriminaliseras. Samtliga svarar att det skulle hjälpa dem. Dels för att de skulle få en konkret anledning till att stå emot, dels skulle deras mamma och pappa få en möjlighet till att säga nej och säga ifrån gentemot den etniska gruppen, till släktingar.

- Det som bör kriminaliseras är tvångsäktenskap eller överenskommelser som kollektivt likställs med äktenskap där det föreligger indirekt eller direkt tvång, social utfrysning eller fysisk bestraffning om man inte följer den förväntade rollen och ingår äktenskap med någon som man aktivt inte själv har valt.

- Grovt tvångsäktenskap, vad är det? Vad som ska rubriceras som det, har jag ett förslag på här: Individen som tvingats in i äktenskap via direkt eller indirekt tvång är under 18 år och det föreligger ekonomisk vinning i form av hemgift. På bröllopsnatten utsätts individen för sexuellt tvång eller våldtäkt. Mödornas hinnan har kollats innan, alternativt avkrävs blodbevis på lakanen från bröllopsnatten.

- Vi i Sverige är inte de enda som har diskuterat tvångsäktenskap. I Norge har man redan kriminaliserat tvångsäktenskap och den första domen där har fallit. I England diskuteras frågan livligt och där har man ett helt annat fokus än vad myndighetssverige har. I England fokuserar man mer på hur föräldrarna har agerat inför ett bröllop. Fokus läggs på hur ar-

rangemanget har kommit till och föräldrarnas roll i det hela. Har de tilltänkta ungdomarna fått själva ta ställning till arrangemanget? Har de haft möjlighet att när som helst säga ifrån?

- Jag tycker att det är dags att sätta ner fötterna och kriminalisera tvångsäktenskap, för det skulle ge en stor effekt. Ytterligheterna kommer man inte åt genom det men det gäller vilken kriminalitet som helst. Men kriminaliserandet av tvångsäktenskap skulle bli ett verktyg för drabbade barn och ungdomar att kunna säga nej. Likaså för deras föräldrar gentemot det kollektiva grupptycket.

Konkreta förslag:

- 1) Kriminalisera tvångsäktenskap och dela in i två olika kategorier: Tvångsäktenskapsbrott och grovt tvångsäktenskapsbrott.
- 2) En central enhet, som arbetar med att sprida kunskap och som har ett fägelperspektiv när tjejer och killar förs med tvång till olika länder. En grupp som både jobbar med Europol och Interpol.
- 3) Namnlagen i Sverige behöver ändras, eftersom om man till exempel idag är en 17-årig tjej och vill bryta med familjen och byta namn, så krävs det att föräldrarna tillstyrker det nya namnet.
- 4) Byte av identitet har samma problembild - föräldrarna måste idag styrka den nya identiteten. Trots att det är slakten och föräldrarna som oftast är hotet i de här fallen. Det här behöver ändras.
- 5) Som polis har jag haft stora problem med de personer som blir bortförda till sina föräldrars hemland, som fråntas sina pass och sedan lever under stark kontroll av släktingar. Där vill jag frånta föräldrarna rätten att vara föräldrar tills dess att polis har kunnat få prata enskilt, på svenskt territorium, med personen som förts bort.

6) Preskriptionstiden på brott ska börja gälla från 18 års ålder.

7) Allmän hälsoundersökning på tjejer för att motverka könsstympning.

8) Skolan behöver en mycket mer tydlig roll genom skyldighet att alltid behöva anmäla de personer som är försvunna ur deras verksamhet till polisen och inte sköta den utredningen själva. Föräldrarna står inte precis i kö till polisstationen när de har dumpat sina barn i det forna hemlandet.

Nicklas Kelemen, Rädda Barnens Dialogprogram

- Vi jobbar med män och är intresserade av mansrollens betydelse i pojkars uppfostran. Därför startade vi dialog bland mansgrupper med pappor, om barnuppfostran med två mycket viktiga aspekter: Icke-våld och jämställdhet. Hur pojkar kan få en uppfostran där de lär sig att lösa konflikter utan våld. Vi har jobbat med de här frågorna i många år ute bland olika etniska organisationer och delvis internationellt också.

- I flera av de här organisationerna pågår ett fantasiskt, progressivt arbete för jämställdhet. Sedan finns det en hel del, stora etniska organisationer där man är rädd för jämställdhet och bedriver en verksamhet mot den "västerländska" jämställdhetsideologin. Där det finns en stor rädsla för att bli assimilerad och där jämställdhet tolkas som ett hot mot familjen: Det ger för mycket skilsmässor och det blir för få barn. Den rädslan innebär att man ofrivilligt skapar en segregering mellan det svenska samhället och olika etniska grupper. Vi ser att de här murarna behöver bryggas över och att det behövs skapas kommunikation mellan de olika lägren.

- När det gäller hedersrelaterat våld och förtryck, då är det viktigt att inte enbart fokusera på de drabbade flickor som redan har hamnat i tragiska situationer, utan också komma in mycket tidigare med ett attitydförändrade arbete. Att prata med pappor och bröder om hur vi ska undvika föreställningen om att individorienterad etik är ett hot mot kollektivet. Större delen av världens befolkning lever med den uppfattningen, lever med kyskhetsetik och anser det viktigt att inte tillåta döttrar ha föräktenskapliga relationer.

- Om vi vill komma ifrån hedersrelaterat våld och förtryck, om vi vill avskaffa det - då är grunden i det arbetet att vända sig till källan. Då behöver vi vända oss direkt till de här grupperna och börja en dialog och diskussion för att kunna förändra hedersetik och det påtvingade kyskhetsstänkandet. Frågan är om det är möjligt. Jag tror det, efter att ha jobbat i många år med de här frågorna.

- Männerna är inte djur, som ROKS ordförande ansåg. Män är fantastiska varelser, precis som kvinnor och kan tänka, lyssna och resonera. Förutsättningen är att man vågar prata och komma i kontakt med dem. Är de isolerade och inte vill släppa in andra tankar, då kommer man inte i kontakt med dem. Och det är det som pågår idag - isoleringen och segregeringen i Västeuropa. Med stora grupper som fostrar sina barn i kyskhetsstänkande, där man skyddar barnen ifrån "de andra" och inte vill att de umgås med dem. "De andra" är de okyska, de omoraliska.

- Dialogprogrammet har föreslagit några konkreta åtgärder. Vi anser att det är både onödigt och helt absurt att leva i ett demokratiskt land och behöva växa upp med ett hedersrelaterat liv. Att växa upp i en hedersrelaterad kontext där vi har barnnäktenskap, tvångsäktenskap, mödomshinnereparationer, oskuldkontroller och kärleksförbud för vissa flickor.

Vi anser att integrationspolitik skall inkludera en tydlig fokus på barns och kvinnors rättigheter, på jämställdhet. Med information, utbildning och dialog i de här frågorna.

- Våra förslag är i fem punkter och på fem olika nivåer:

- Att man direkt välkomnar alla flyktingar, speciellt flyktingfamiljer och erbjuder dem möjlighet att träffa vän- eller fadderfamiljer. På så sätt kan de få direkt

kontakt med landets befolkning. Med hjälp av Rädda Barnen, Röda Korset och andra frivilliga organisationer. Idag finns det inte något sådant utbyggt system där alla flyktingfamiljer kan erbjudas detta det finns bara enstaka initiativ från eldsjälarna.

- Vårt andra förslag handlar om flyktingföreläsningar och Sfi-undervisningen, (Svenska för invandrare). Undervisning i jämställdhet, barns och kvinnors rättigheter ska ingå obligatoriskt, liksom undervisning i mänskliga rättigheter. Vi träffar män som säger att de inte har fått veta att det finns en anti aga-lag i Sverige, att det är förbjudet med våldtäkt inom äktenskapet, att de inte har fått veta att svenska flickor är fria att skapa sina egna liv. De säger att i deras kultur och religion förbjuds föräktenskapliga relationer. De säger att de inte har fått diskutera det här och inte känner till det. "Ni har lurat oss", säger de. Vi behöver en politik som inte lurar de här männen och kvinnorna längre. Det bör otvetydigt finnas med i Sfi-undervisningen från början vilka lagar och värderingar som gäller i ett demokratiskt land. De flesta som upprätthåller hedersetik och kyskhetsstänkande, kommer ifrån odemokratiska länder.

- Nästa steg handlar om skolan. Rädda Barnen har sedan tio år en modell (Sherefay) med föräldracirkular i skolan, där man pratar om barns och kvinnors rättigheter och hur konflikter mellan moderna och traditionella system kan tacklas. Där kan föräldrarna få den kunskap som barnen lär sig i den svenska skolan. På det sättet kan inte föräldrarna, speciellt papporna, komma och klaga inför oss och säga: "Svenskarna uppvisar våra barn mot oss, vi vet inte vad de lär sig i skolan. Och den där undervisningen som ni kallar för sex- och samlevnad tror vi egentligen är pornografi."

- Nästa punkt är den svåraste: Hur ska man hantera de stora, etniska organisationer som känner sig hotade av en "västerländsk", individcentrerad etik? Som skyddar sina barn ifrån den och som anser, precis som Péla Atroshis far, att de europeiska flickorna uppför sig som horor och det kan de inte tillåta sina döttrar att göra. Precis som Sharaf Hjältar, möter vi också de som säger att det var rätt att skjuta Fadime. Och de som säger att det inte var rätt att skjuta henne men genom "rätt" uppfostran kommer inte döttrarna att uppföra sig så.

- Hur öppnar man för en dialog de stora isolerade öar som finns här och i länder som Tyskland, England och Frankrike? De öar som finns i segregerade förorter där stora etniska och religiösa organisationer behåller greppet om kyskhets- och hedersetik, som fostrar emot den fria modellen? Hur bygger man broar och kommunikation där? Vi tror inte att det går att hota de här organisationerna och dra bort bidrag ifrån dem. Vi tror inte på piskans metod. Vi anser att de tvärtom behöver erbjudas stora resurser och långsiktiga samarbeten med människorättsorganisationer. Vi menar inte att man ska skicka julpaket med massor av pengar till dem, utan istället erbjuda dem samarbete och ge dem

resurser till det. Då öppnar de dörren och då går det att skapa en kommunikation. Vi har flera exempel på det.

Flera år av regeringens insatser mot hedersvåldet - för säkerligen mycket mer än de ofta omtalade 180 miljoner - visar att man inte har kommit längre än symptombehandlingar eller brandkärsuttryckningar som Kalle Larsson från vänsterpartiet säger. Medan många utsatta får den nödvändiga hjälpen åstadkommer man troligen mycket skada också genom att ensidigt stärka bara flickorna och därmed skapa större avstånd mellan föräldrar och barn. Det är detta vi kan höra från många arga män i flera etniska organisationer och vi har ingen anledning att inte tro på dem. Därför föreslår vi som ett femte punkt att för att kunna också i praktiken integrera en barnrättighetsfokus i integrationspolitiken så skall man behöva bilda en expertgrupp, direkt under integrationsministern som arbetar enbart med frågor kring barn och kvinnors rättigheter med särskilt fokus på isolerade etniska organisationer och samfund. Gruppen bör huvudsakligen bestå av politiskt och religiöst oberoende personer med invandrarbakgrund som kommer från länder där kyskhetens etiken är utbredd men de själva är tydliga och engagerade förespråkare av barn- och kvinnors individuella rättigheter. En sådan grupp skulle kunna klara av att båda erbjuda långsiktiga resurser organisationerna i fråga och utveckla ett samarbete med dem. Som det visar sig; specifika kulturbundna frågor kan man inte hantera utan specifika kulturkompetenser. I dagens läge kan man se inte slutet på hedersförtrycket, vilket man skulle kunna uppnå med adekvata åtgärder.

- Om man genomför en konsekvent fokusering på barns och kvinnors rättigheter inom integrationspolitiken och genomför det med vissa kompletteringar i lagförslag, då tror jag att man inom några år kan komma ifrån hedersrelaterat våld och hela den här förfärliga debatten med kulturrelativister och vita feminister som inte vill höra talas om kulturellt förankrade våldsfenomen. Olika grupper borde inte hata och motarbeta varandra utan istället skaka hand och jobba tillsammans för att alla barn ska få samma rättigheter. Jag tror att vi kan nå dit men det krävs en konsekvent fokusering på barnrättighetsfrågor som inte finns idag. Förutom alla fina ord, som inte efterlevs i verkligheten.

Soleyman Ghasemiani, ordförande för Barnen Först

- Hedersmord är, som det har sagts många gånger, toppen på ett isberg. Därför kan man säga att hedersmord är sällsynta, i förhållande till det ofattbart stora berget som finns därunder. Men hur sällsynta de än är, så förekommer de alldeles för ofta. Ett mord är ett för mycket. Det som ligger därunder, själva berget - vad består det av? Det grundläggande är kontrollen av kvinnans sexualitet. Att hon ska underkasta sig de patriarkala eller kvinnofientliga värderingarna, där hon räknas som en andra rangens medborgare. Med

allt vad det innebär av kvinnoförtryck och ojämställdhet som vi ser överallt i världen, även här i Sverige. Den grövsta formen av det uttrycker sig i mord, som det sista ingreppet i en människas liv.

- Man talar väldigt mycket om patriarkala strukturer. Så fort man öppnar munnen och säger att kanske religion också har något med det hela att göra och kultur, seder och bruk - då tar det stopp och så hänvisas man till patriarkala strukturer. Men vad de här patriarkala strukturerna är för någonting, vad de innebär, pratas det sällan om. Men Astrid Schlytter visar tydligt vad det handlar om i sin forskning. Det handlar om flickor som inte får gå på skoldisco, flickor som inte får vara med på skolresor, flickor som inte får delta i sex- och samlevnadsundervisning, inte bara flickor utan även pojkar som inte får teckna, barn som inte får vara med på musiklektioner, flickor som inte får ha pojkvänner. Om man vill förklara vad patriarkala strukturer innebär, så får man tala om att det här tillhör just de strukturerna. Strukturer som misshandlar barn och inskränker deras grundläggande rättigheter.

- Här, där man påstår sig hålla demokratis fana väldigt högt, gäller inte de grundläggande rättigheterna för alla barn. De gäller inte för barn i traditionella, religiösa familjer. Denna öppna diskriminering nämns det inte ett ord om i regeringens utredning Bortom Vi och dom. Utsatta barn står under de olika religiösa värderingarnas ok och får leva med det.

- Som jag sa, hedersmord är väldigt sällsynta därför att den överväldigande majoriteten av de flickor och pojkar som lever under sådana här förhållanden underordnar sig. De inlemmas förtryckande värderingar och könsroller om hur flickor och pojkar ska bete sig, om hur det sexuella förhållandet ska vara. De förhåller sig till livet och kärleken som värderingarna kräver och då blir det inget hedersmord. Inte om man gifter sig med den som pappan eller slakten har valt, inte om man gifter sig med sin kusin eller med någon släkting som kommer från hemlandet.

- Patriarkala strukturer handlar om värderingar. De här värderingarna har inte dykt upp från tomma intet. De här värderingarna har sin grund i religiösa värderingar. Och dessa värderingar reproduceras på ett självklart sätt i de institutioner som går under beteckningen religiösa friskolor. Hur man än skriver om skollagen, hur många kontrollanter som man än skickar till de här skolorna - deras grundläggande värderingar bygger på att se mäns rättigheter som annorlunda från kvinnors. Det är det som barnen får lära sig, inte bara hemma hos sina föräldrar, under sin tid i skolan. Därför gör man barnen en björntjänst när man skickar dem till religiösa friskolor.

- Regeringens senaste idé om att öppna för ännu mer religiösa friskolor men utan statliga bidrag, det hjälper inte barnen. Det kommer att bli ännu värre för de barn som kommer att sättas där, bland reproducerandet av kvinnofientliga värderingar. Barn har inget med religion att göra. Därför ska inte religiösa skolor

finnas för barn. Religiösa symboler ska inte finnas på allmänna skolor i Sverige. Och föräldrar ska inte ha rätt att förhindra att deras barn är med i alla de skolämnen och skolaktiviteter som finns, förutom av rent medicinska skäl.

Maria Hagberg, projektledare för ett skyddat boende mot hedersrelaterat våld i Skåne

- Jag är socialarbetare sedan många år tillbaka och jag samarbetar med Bahar Sharsten, som har kunskap och bakgrund från hedersproblematiken i sitt hemland, Kurdistan i norra Irak.

- Det jag har fått till uppgift att prata om här idag, är flickors sexualitet och jag kommer att ta exempel från många av de ungdomar som vi har mött i vårt projekt. Vi handleder och utbildar och ger konsultation till Skånes kommuner i de här frågorna. Vi handleder, utbildar och rekryterar familjehem och kontaktpersoner till hjälp för våra ungdomar. Det är framför allt flickorna som jag kommer att koncentrera mig på här, även om det ju också finns pojkar som har problem.

- Den typen av våld som de ungdomar vi möter har utsatts för är mordhot, mordförsök, homofobi, gynekologiska tvångsundersökningar, tvångsäktenskap, operation av mödomshinnan, att förbjudas ha relation med pojkvän eller flickvän, tvingas få håret avklippt. Enligt vissa traditioner sitter kvinnans sexualitet i håret. När det gäller kontroll av kvinnans sexualitet, är det en väldigt central fråga när det gäller hedersrelaterat våld och det är ett ämne som vi pratar mycket om i mötet med våra ungdomar.

- I många samhällen är flickors och kvinnors sexualitet något mycket tabubelagt. Sexualiteten som ska vara en källa till glädje och njutning, görs till något fult och syndigt. Framför allt för kvinnan. Det vi ser, är att många gånger avstår inte flickor från sex. De har berättat för oss att de visst har sex men de har då sex på ett sätt som inte fördärvar mödomshinnan. analsex är till exempel mycket vanligt. Många av flickorna har Internet-kontakter eftersom de inte kan uppätta normala kontakter och det här vet vi är väldigt riskfyllt. Vissa flickor har ingen aning om hur kroppen fungerar.

- Skolans sex- och samlevnadsundervisning talar inte så mycket om flickors lust och sexualitet, utan fokuserar fortfarande på barnalstring. Och det förstärks ytterligare för de flickor vars sexualitet så starkt kontrolleras. I familjerna inpräntas tidigt att flickorna ska underordna sig och normbrott bestraffas hårt. Då undrar vi: Ska en sådan familjs integritet omhuldas av en missriktad tolerans eller feghet från samhället? Vi ska acceptera olikheter men ska vi acceptera övergrepp?

- Vi har sett att det behövs lagändringar på flera områden. Det behövs översyn av Brottsbalken. Tvångsäktenskap och gynekologiska tvångsundersökningar borde ju jämföras med sexuella övergrepp, barnmiss-handel och kvinnofridskränkningar. Olaga frihetsberö-

vande och kidnappning, att flickor förs utomlands och försvunnit till ett okänt öde - det har vi också råkat ut för i projektet. Där måste det finnas internationella överenskommelser, som utlämningsavtal. Penningtransaktioner i samband äktenskap, när man säljer sina döttrar, ska det inte jämföras med trafficking? Flickor har berättat för oss att det handlar om hundratusentals kronor.

- Socialtjänstlagen behöver ses över, som idag utgår ifrån frivillighet och samtycke, vilket inte alltid går att tillämpa i de här fallen. Socialtjänstlagen som tillämpas idag, utgår ifrån ett traditionellt kärnfamiljstänkande. De här familjerna erbjuds inte heller någon riktig hjälp idag, det måste utvecklas nya behandlingsmetoder. Sex- och samlevnadsundervisningen ska vara obligatorisk i skolan, som gymnastik och lägvistelser. Skolk måste följas upp på ett sådant sätt att man sätter en unges säkerhet i fokus. Om rapport om skolk förmedlas fel till föräldrarna, kan det förvärra barnens situation.

- I en utvärdering som vi gjorde efter första projektåret för det skyddade boendet, tillfrågades socialsekreterare om de frågade ungdomarna något om sexualitet. Det gjorde de inte. Det var väldigt få som gjorde det, fastän den frågan är så central för tonåringar. Det vet vi alla som har varit tonåringar, att det är ett väldigt stort fokus kring sexualitet och relationer i de åren. Och det kanske är ännu viktigare att prata om det med de ungdomar vars sexualitet kontrolleras mycket starkt. Som annars bara har möjlighet att prata om sådant utifrån att de ska behålla sin heder.

Vi anser också att man måste prata om den reproduktiva hälsan. Om hur tvångsäktenskap med påföljande våldtäkt och många täta barnafödslar vid tidig ålder påverkar flickors psykiska och fysiska hälsa för resten av deras liv.

- Jag har tittat på Barnkonventionen, artikel 24 och paragraf 3. Där står att alla konventionsstater ska vidta alla effektiva och lämpliga åtgärder i syfte att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. Det ställer vi oss bakom. I FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor står det till exempel i artikel 2: Psykiskt, sexuellt och fysiskt våld inom familjen, till exempel våld relaterat till hemgift, våldtäkt inom äktenskapet, kvinnlig könsstympning och andra traditionella seder som är skadliga för kvinnor, ska motverkas.

- Artikel 4 säger att staterna bör fördöma våld mot kvinnor och bör inte åberopa någon sed, tradition eller religiös hänsyn för att undvika sina åtaganden vad gäller dess avskaffande. Det kan vi också ställa oss bakom. Kvinnokonventionens artikel 12 talar om kvinnors reproduktiva hälsa och det påpekas i kommentaren till texten att kvinnors rätt till självbestämmande över sin kropp. Men ingenstans, varken i Barnkonventionen, FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor eller Kvinnokonventionen, står det att

kvinnor ska ha rätt till sin egen sexualitet.

- Vi menar att kontroll av flickors och kvinnors sexualitet utgör ett allvarligt hot mot jämställdhet och mänskliga rättigheter. Förutom de förändringar som behövs i vår lagstiftning, måste Sverige verka för att flickors och kvinnors rätt till sin sexualitet förs in i de internationella, och FN:s, konventioner. Därför är vårt förslag att kvinnors rätt till sin sexualitet oberoende äktenskap skall stå i lagen, konkret och tydligt. Det innebär att unga flickors rätt, från 15 års ålder, till föräktenskapliga sexuella förbindelser är oomstridda liksom deras rätt till sin kropp och kunskap om sin sexualitet.

Unni Wikan

- Tack för alla konkreta förslag som har kommit. Jag tänkte vi skulle lyfta blicken i några minuter och sätta Sverige i ett större internationellt sammanhang. Tvångsäktenskap är ett problem som ökar i Sverige, i Nord- och Västeuropa men minskar i Mellanöstern och Asien. Jag har gjort fältarbete, forskning på gräsrotsnivå, i den arabiska världen i över 35 år och jag kan prata arabiska flytande och har kunnat göra allt mitt jobb på det lokala språket.

- När jag kommer tillbaka till Oman, Jemen, eller till fattigkvarteren i Egypten och berättar för dem att vi har en debatt om tvångsgifte i Norden, tror de mig inte. De säger att det inte kan vara möjligt. För utvecklingen i länder som Oman, Syrien och Egypten har gått i en riktning - de unga som gifter sig idag väljer sin partner själv. Det är det som de kallar för kärleksäktenskap. Men i Nord- och Västeuropa går utvecklingen åt motsatt håll. Varför går utvecklingen bakåt i Norge, Sverige, Danmark, Tyskland och Storbritannien? Bland annat på grund av invandrings- och familjepolitiken.

- Idag kan inte människor utanför Europa komma hit enbart som arbetskraftsinvandrare. De kommer som flyktingar eller via äktenskap. Statistik från Norge, Storbritannien och Belgien visar att ungdom med utomeuropeisk bakgrund men som är födda och uppväxta i dessa länder, i större grad än sina föräldrar gifter sig med en partner från föräldrarnas hemland. Det är märkvärdigt att svenskfödd ungdom som lever här inte väljer sin äktenskapspartner bland de som de umgås med här. Utan istället väljer en partner från föräldrarnas hemland. Det finns som sagt statistik som klart och tydligt visar på det här. Jag har inte sett statistik från Sverige men jag är ganska säker på att den skulle visa samma utveckling som i Norge, Storbritannien och Belgien.

- Varför sker detta? Jo, därför att äktenskap har blivit vägen in i Europa. Och det pågår en omfattande äktenskapshandel med flickor, som även drabbar pojkar. Och den heders- och kyskhetskultur som vi vill motarbeta, måste ses i det sammanhanget. Man måste se den press som familjer utsätts för - att använda äktenskapsformen för att få in nya invandrare.

Kenan Yüksel, som arbetar med integrationsfrågor i Södertälje kommun, var dagens andra samtalsledare och bad samtliga, föregående talare:

- Nu vill jag ha enda ett konkret förslag på hur man ska kunna motverka hedersrelaterat förtryck. Politikerna kommer inte att kunna svara på några förslagspaket från var och en av er. Vilken fråga prioriterar ni?

- Genom lagstiftningen tillgodose flickors rätt till sin sexualitet, svarade Maria Hagberg. Och då behöver man ändra lagstiftningen på flera punkter med detta är det genomgående. Man ska följa de internationella konventionerna och inte göra undantag.

- Stoppa religiösa friskolor för barn, sa Soleyman Ghasemiani. Och förhindra att föräldrar hindrar sina barn att delta i alla skolämnen och skolaktiviteter.

- Kriminalisera tvångsäktenskap, sa Kickis Åhré Älgamo.

- Fokusera på barns och kvinnors rättigheter ur ett jämställdhetsperspektiv, sa Nicklas Kelemen. Faddersystem, som jag tidigare talade om, när alla flyktingar kommer till Sverige. Inför föräldracirkel i skolan, öppna invandrarorganisationer med hjälp av samarbete och ekonomiskt stöd och tillsätt en konkret kommitté direkt underställd jämställdhetsministern. En kommitté på 5 - 10 personer som själva kommer från kyskhetskulturer men som uttryckligen är representanter för en individcentrerad etik och som arbetar med de här frågorna.

- En fråga som ni inte har berört idag är homosexualitet, påpekade en åhörare ur publiken.

- Jag kan berätta att vi redan från början i vårt skyddade boende i Skåne gick ut med erbjudande om skydd av ungdomar oavsett kön och sexuell läggning, svarade Maria Hagberg. Vi har också givit speciell utbildning i HBT-frågor (homo-, bi- och transpersoner).

Debatt

Sedan var det dags för jämställdhetsminister Jens Orback och en panel av politiker från de sju riksdagspartierna, att ta ställning till de konkreta förslag som de föregående talarna lagt.

Borde Sverige kriminalisera tvångsäktenskap?

- Först vill jag anklaga mig själv för att inte leva som jag lär, bekände Jens Orback. Jag har länge varit journalist och moderator och tycker att de som ska vara med i debatter ska vara med hela dagen. Det var inte möjligt för mig att vara det idag och det försvårar naturligtvis för mig, eftersom jag inte har varit med i er diskussion (inte heller vid förra årets Fadime-dag, red anm). Jag tycker det här är en intressant fråga.

- Jag vill först klargöra att tvångsäktenskap inte är giltiga i Sverige men vi har tvångsäktenskap och vi ska skilja dem från arrangerade äktenskap. Den 20 december 2005 togs kommittédirektiv av regeringen, som bland annat handlar om att titta på tvångsäktenskap. Jag ska citera två rader därifrån: "Utredaren ska analysera om den gällande lagstiftning i straffrättsligt hänseende erbjuder ett tillfredsställande skydd mot barn och tvångsäktenskap." Det diskuterade jag i TV-soffan i morse och jag är väldigt glad att jag hittade den här formuleringen i direktiven, som alltså innebär att vi ska se över den här lagstiftningen i straffrättsligt hänseende när det gäller tvångsäktenskap.

Britta Leijon, vice ordförande i riksdagens justiefutskott (s):

- Den utredning som Jens Orback pratade om, att eventuellt kriminalisera tvångsäktenskap, den ser vi fram emot att få ta hand om så småningom. Utredningen ska pågå under det här året och lämna sitt förslag i juni nästa år.

Inger Stark, Stockholms stads kommunfullmäktige och ordförande i jämställdhetsrådet (v):

- Det glädjer mig att man har börjat titta på allvar på frågan om tvångsäktenskap. Allting tar ju tid. Det är trist att det har tagit lite väl lång tid.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- Jag har förstått att en och annan under förmiddagen har haft synpunkter på Vänsterpartiets politik på det här området, så jag välkomnar möjligheten att få förklara vår politik. Vi har samma uppfattning som jag är övertygad om att alla ni har här, nämligen att mänskliga rättigheter, kvinnors rättigheter, aldrig kan begränsas eller inskränkas. Oberoende av om man hänvisar till kultur, religion, etnicitet eller till någonting annat.

- Vi har också tagit på oss uppgiften att ha en feministisk och antirasistisk inriktning på vår politik. Det betyder att vi vägrar att se ojämlikhet som någonting

som har importerats till Sverige med invandrade människor. Vi vet att hälften av de som befinner sig i det här landet och som är kvinnor, har utsatts för våld eller hot om våld. Och då är det ett strukturellt samhällsproblem.

- Men vi tycker också att det är viktigt att se de specifika uttryck som det som har kommit att kallas för hedersrelaterat våld eller kyskhetskultur har. Det måste med alla effektiva medel bekämpas. Ingen tvekan på den punkten. När det gäller lagstiftning om tvångsäktenskap, ser vi det som klart intressant att se över hur den skulle kunna se ut. Man ska minnas att det inte är lagligt idag heller att tvinga någon att gifta sig. Men vi behöver säkert leta efter effektiva verktyg så att det också blir så i verkligheten.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- På den enkla frågan om vi vill kriminalisera tvångsäktenskap, så säger jag obetingat ja. Men jag skulle vilja göra ett snabbt tillägg och säga att man som politiker har två uppgifter till, förutom att "hard-core" lagstifta. Och det är att skapa opinion och förändra attityder. För min del, som utrikespolitiskt aktiv, så kan jag se när jag tittar ut över den här församlingen att opinionsläget, attityderna i vårt land har börjat att vakna. Det börjar röra på sig. Men när jag reser utomlands, då känner jag en vägg, en mur av argumentation och påverkan. Och törs man inte ens ryta ifrån när kvinnor i Saudiarabien inte får se på fotboll, då ligger man illa till. Så här har vi massor kvar att göra. Den tredje åtgärden är analysen. Hur ska man förstå problematiken i hela sin komplexitet? Där har vi som politiker ett uppdrag.

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Jag vill börja där Lotta Hedström slutade och säga så här: Jo, det går an för svenska politiker att ryta ifrån om det som händer i Saudiarabien men att ryta ifrån om det som händer i vårt eget land - där är det svårare. Vi kanske borde börja här istället. Jag tror att det är väldigt viktigt, det som har hänt här idag - att olika föreläsare har fått ge olika perspektiv på den här problematiken.

- Man måste inse att det händer saker i vårt samhälle som underblåser det som har kommit att kallas för hedersproblematik. Det är religiösa skolor, det är slöja på barn, det är könsstympning, sätt att kontrollera kvinnors sexualitet, det är arrangerade äktenskap, tvångsäktenskap och barnäktenskap och så vidare.

- Ja, Folkpartiet vill kriminalisera tvångsäktenskap och barnäktenskap. Vi skulle vilja göra det på så sätt att även de arrangerade äktenskap, tvångs-, och barnäktenskap som sker utomlands, ska vara kriminella i Sverige. Precis som lagen om könsstympning. En annan sak som kanske inte Folkpartiet har diskuterat

men som jag hoppas att den grupp som ska göra regeringsutredningen tänker på, är definitionen på arrangerade äktenskap och vad det är för något. Ju bredare den definitionen är, ju färre tvångsäktenskap kan man då fastställa förekomsten av.

- I Storbritannien har de metoder som Kickis Åhré Älgamo har berättat om. Där räcker det inte med att flickan inte törs säga nej. Man kollar med henne: "Du säger ja men är det verkligen vad du vill?" Det är något som vi måste lära av. Det är väldigt få arrangerade äktenskap och de flesta ska klassificeras som tvångsäktenskap.

Rosita Runegrund, riksdagsledamot (kd):

- Vi har i helgen i vårt kvinnoförbund antagit ett program som handlar om våld i hederns namn. Där säger vi klart att vi vill kriminalisera tvångsäktenskap och även, som föregående talare sa, arrangerade äktenskap. Det är min personliga och kvinnoförbundets uppfattning. Jag tror även att de flesta inom partiet är av samma åsikt.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag har skrivit en egen, enskild motion i år med sexton olika punkter som handlar om barn i hederskultur och där är ett av mina förslag att man ska kriminalisera tvångsäktenskap. När det gäller de här frågorna så tycker jag också att det är viktigt att det behövs mer av expertkunskap. Vi som sitter här idag, vi brinner för de här frågorna och är duktiga på dem. Men det finns en stor avsaknad av lagstiftare och specialister på olika myndigheter här idag. Det som skrämmer mig, är att inom den viktiga myndigheten polisen, kommer den lilla enhet med specialistkunskap som bestod av en person - Kickis Åhré Älgamo - att läggas ner. Den signalen tolkar jag som att den här sortens brottslighet är inte lika viktig att bekämpa som annan sorts brottslighet. Det här tycker jag är oerhört allvarligt och därför tycker jag att det är viktigt att bolla tillbaka till en representant för regeringen: Hur viktig är den här frågan?

Kerstin Lundgren, riksdagsledamot (c):

- Jag kan bara hålla med om att frågan om hederskultur är oerhört viktig att resonera runt i kring. För att komma vidare, krävs lagstiftning men det krävs också opinionsbildning och aktiviteter för att förändra. Lagar ändrar inte mentalitet, åtminstone inte inom ett år, om det är det som är ambitionen. Det krävs någonting mycket mer för att komma vidare. Men från vår sida ser vi med spänning fram emot de förslag som kommer att komma. Och jag - vi är positiva till att kriminalisera tvångsäktenskap.

- Det här går ju smärtfritt, över mina förväntningar, kommenterade moderatorn Kenan Yüksel. Och den andra moderatorn, Unni Wikan, sa:

- Jag är väldigt glad att höra att det är så bred, politisk enighet om att värdera och kriminalisera tvångsäktenskap. Erfarenheterna från Norge är att det är viktigt att

kriminalisera och vi har infört en övre straffgräns på tre års fängelse om man tvingar någon att gifta sig.

- Vi har haft det första fallet uppe i domstol och det går nu upp till högsta rättinstans i februari. Men det är också viktigt att man samtidigt arbetar med att förändra attityder, eftersom vi vill förhindra att detta sker, först och främst - innan det behöver dras inför domare.

- En intressant fråga, som man tror går att komma åt via lagstiftningen, är rätten till sin egen sexualitet, sa Kenan Yüksel. Det gäller också homosexuell rättigheter. När det gäller homosexualitet och annan sexualitet, verkar det vara en väldigt känslig fråga och även en icke-fråga. Många lider av det i hederskulturen. Så, nästa spännande fråga:

Kan man lagstifta om rätten till sin sexualitet?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Rätten till sin sexualitet är ju egentligen en mänsklig rättighet. En kort liten utsvävning: Det som konstituerar en människa är väl rätten till sin egen kropp. Det är det som gör oss till subjekt, att äga sin egen kropp. Om en s kropp ägs av någon annan, då är man ett objekt. Som jämställdhetsminister, bekymrar jag mig över den objektifiering som är i samhället och det handlar ju då om att äga någon annans kropp. Jag tror att lagarna är väldigt viktiga som normerande, som attitydskapare. Jag tror att en lag som förbjuder äga till exempel, är mycket attitydpåverkande. Jag tror att en lag som förbjuder köp av sexuella tjänster, är väldigt normerande. Och alla ska ha rätt till sin egen sexualitet, sen kan vi diskutera inom vilka lagrum det ska förverkligas i.

Kerstin Lundgren, riksdagsledamot (c):

- Ja, visst. Det här är återigen en fråga om lagstiftning. Jag håller med om att lagstiftning är normerande och därför är det viktigt att ha lagarna på plats men det räcker inte. Det är en sak att sitta här och säga att man vill från regeringens sida men det är vad man gör som är det intressanta.

- När regeringen talar om åtgärder mot hedersrelaterat våld men hela tiden lyfter bort barnperspektiven - det finns ett antal utredningar där man inte har fångat upp hedersrelaterade frågor och säger att det sak ses över i särskild ordning - då blir det hela tiden frågor som det skjuts på. Det är något som säger en del om vad man egentligen vill göra. Därför är det så viktigt att vi inte bara nöjer oss med lagstiftning utan att vi också tar diskussionen och visar i handling att vi vill åstadkomma en förändring.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- Jag tar upp min egen tråd och det är det internationella perspektivet. Jag menar naturligtvis inte att allt går bra till här. Men poängen är: Var är det svårast att komma fram? Jag kan se att under de fyra år som jag följt den här frågan, sedan mordet på Péla och Fadime

och sedan det svenska folket började diskutera frågan, så har det hänt mycket med våra attityder här hemma.

- Men när jag reser utomlands, när jag under det senaste halvåret har träffat det politiska garnityret i till exempel Turkiet och Kurdistan, känner jag att det är oerhört svårt som politiker till politiker att våga trycka på för att få den här frågan på agendan. Det är en icke-fråga.

- Jag känner att för mig är det här det stora slaget om att våga gå ut i världen och ta upp en så otroligt laddad fråga som kvinnors sexualitet. Man pratar inte om det. No way. Vi måste våga, inte bara hemma, att ta striden för det. Självklart ska vi också göra det här, det är därför vi sitter här idag men hur får vi upp det på den globala agendan? För mig är det en jätteutmaning.

- Men går det att lagstifta om rätten till sin sexualitet? upprepade Kenan Yüksel.

- Lagstiftningen är modellbyggande. Vågar vi sätta tuffa lagar här och stå för dem raka i ryggen och ta diskussionen med företrädare som absolut inte ens har tänkt tanken - då tycker jag att vi har vågat någonting.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag vill återkomma till min motion och mina förslag om att det är viktigt att börja på hemmaplan, med de som kommer till Sverige. När man kommer till ett nytt land, då tror jag att man är väldigt påverkingsbar. Det måste göras helt klart att det är en lag som gäller lika för alla människor i Sverige. Idag har många barn och ungdomar inte samma mänskliga rättigheter. Vi måste klargöra att det är förbjudet med könsstympning, att det är förbjudet med barnaga, vår syn på äktenskap och rätten att ha eget val när det gäller sexualitet. Det måste vi börja med redan vid flyktmottagandet.

- Jag tycker det var väldigt intressant det som Unni Wikan förde fram, att det enda sättet att komma till Sverige är genom att vara flykting eller genom anknytning. Det är klart att det öppnar dörrarna på glänt för den här typen av problem. Jag sitter själv i Utlänningsnämnden och jag blir bedrövad när vi godkänner äktenskap som begås genom ombud. Att de är giltiga i Sverige, när parterna inte ens har träffats. Ett ombud för kvinnan skickas till ett annat land och sedan kommer den här personen, då med hjälp av anknytning, till Sverige. Det kan vi börja med att säga nej till.

- Sedan skulle jag önska att vi politiker kunde sluta att bara säga att saker ska utredas i några år. Fatta beslut här i riksdagen som påtryckning, så att regeringen snabbar på och lagstiftningsprocessen. Det vore bra om vi kan komma överens om de här sakerna, vi som är här vid bordet. Det kommer man nämligen inte göra under vårriksdagen när det här ska behandlas, det tror jag inte. Det kommer heta att saken ska utredas. Det är bekymmersamt, för då tar det två, tre år till. Vill vi det?

Rosita Runegrund, riksdagsledamot (kd):

- Jag vill ta upp det som Unni Wikan tog upp om hur

mycket det är som händer utanför Sverige. Jag har under ett antal år gjort studieresor tillsammans med Stödkommittén för mänskliga rättigheter i Turkiet och med kvinnoorganisationer besökt Diyarbakir där. Jag ser hur utvecklingen går framåt där, att organisationer lyckas med information och attitydförändringar - det ger resultat. Det är någonting som vi sällan hör talas om här i Sverige. Återigen, vi måste ta till oss vad som sker ute i världen men jag är inte ense med Lotta Hedström, för det sker mycket positivt i de här länderna.

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Jag tror att det är en självklarhet för oss alla här att rätten till sin sexualitet borde stipuleras i de mänskliga konventionerna. Men det som jag vill ha svar på framför allt, från Jens Orback, är: hur definierar man rätten till sin sexualitet? I Svenska Dagbladet uttalade sig nyligen en tjänsteman hos Jens Orback om barnäktenskap: "Problemet med äktenskapsliknande ceremonier, som ingås mellan ungdomar som är under 18 år, är att de inte kan upplösas eftersom det inte finns något formellt äktenskap."

Och hon fortsätter: "Eftersom de gifta flickorna betraktas som vuxna och får vuxnas rättigheter, är det också en möjlighet för flickorna att leva ut sin sexualitet."

- Betyder rätten till sin sexualitet att man måste leva ut den i tonåren? Är det det som det handlar om? Om det så ska ske i ett tvångsäktenskap, Jens Orback?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag har svårt att tolka ett lösryckt citat men jag har själv döttrar och de får själva bestämma över sin sexualitet. Jag har svårt att kommentera det.

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Men vad din kollega menar är att eftersom dessa tonårsflickor inte får ha sex före äktenskapet, så är det väl bra att de gifter sig som barn? För då får de ju ha sex med varandra. Tycker du att det är bra?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag har svårt att kommentera det.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- Jag kan nog svara Nyamko på det. Det låter ju fullständigt åt skogen. Om det är svårt för någon att svara, har jag svårt att förstå varför. Om det är så som citatet antyder, att man påstår att det är bra att en person ska gifta sig ung för att det är det enda sättet att få sex - då är det fullständigt åt skogen. Det kan man i alla fall säga.

- Frågan om lagstiftning kring rätten till sin egen kropp, sin egen sexualitet, borde vara en självklarhet. Det finns ett antal lagar redan idag som är i den riktningen. Det blir lite märkligt när man från den moderata sidan säger: "Inte fler utredningar. Nu måste vi komma överens." Men om vad? Hur ska den lagen se ut som innebär att man får rätten till sin egen sexualitet? Det är inte alldeles enkelt. Det är lätt att säga och jag är helt överens om att det finns alldeles för mycket utredningar och alldeles för lite handling.

- Men samtidigt måste man också hitta ett sätt att göra lagar effektiva och rättssäkra. De måste fungera, för annars blir det bara prat. Annars kan vi politiker sitta och prata om hur viktigt det är att ha en lag men sedan får den ingen verkan i verkligheten. En betydelsefull sak man kan göra relativt enkelt, är att se till att den sexualundervisning som alla idag redan har rätt till också i praktiken fungerar. För alla, utan undantag.

- Den ser anskrämlig ut på landets skolor idag. Många unga människor får ungefär veta "hur man gör" rent fysiskt, i bästa fall. Många får inte veta någonting om respekt för varandra, om mänskliga rättigheter och den typen av frågor som är kopplade till sexualitet. Det är ett jätteproblem och det kan alla ta itu med på en gång. Då finns lagstödet redan.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Vad jag menar är, att om vi kan komma överens i utskotten och få en majoritet för att kriminalisera tvångsäktenskap, då skulle processen gå mycket fortare.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- Utmärkt, låt oss försöka det.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- Den politiska internationella arenan ser ut så här: Vi har ett FN-organ som sysslar med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, UNFPA. De är så gott som strukna av de konservativa amerikanska krafterna, av en kombination av Vatikanen och muslimska ledare, med flera. Det finns en politisk makthavande maffia i världen som inte vill erkänna kvinnor, mäns eller barns rättigheter vad gäller sexuell och reproduktiv hälsa. Detta är ett faktum och en jättestrid.

Inger Stark, riksdagsledamot (v):

- Lagarna är normerande men när det gäller rätten till sin egen sexualitet, är det viktigt att alla skolor får en sex- och samlevnadsundervisning värd namnet. Här kommer kommunernas ansvar in, själv är jag som fullmäktigeledamot ansvarig för att Stockholms stad får det. Undervisningen ska vara obligatorisk, den ska inte bara handla om det tekniska utan den ska gå in på alla de områden som är livsviktiga. Och inte en enda förälder ska kunna ha rätt att ta bort sina barn från den undervisningen. Det måste vi se till. Vi jobbar med det här men har inte kommit så långt.

Britta Leijon, vice ordförande i riksdagens justitieutskott (s):

- Det Lotta Hedström beskriver när det gäller de internationella problemen existerar och det påverkar varför vi inte har rätten till sin egen sexualitet och sin egen kropp inskriven i de internationella konventionerna. Kickis Åhré Älgamo tog upp att en del av grogrunden till varför det ser ut som det gör i Sverige idag, beror på att det är svårt att komma hit och få arbetstillstånd. Och därför är det enklaste sättet att komma hit genom anhörginvandring.

- Då finns det faktiskt en utredning som har suttit ett tag och tittat på vilket sätt människor ska komma till Sverige i framtiden. Deras uppdrag har varit att se om det går att förändra de här reglerna, så att det ska bli lättare att komma hit som arbetskraftsinvandring. Och inte bara som flyktinginvandring. De ska snart vara klara, om inte jag minns fel. På flera områden är det saker som händer.

- Jag vill verkligen inte låtsas som att det finns anledning att vara nöjd med takten på förändringsarbetet i det svenska samhället. Det finns alldeles för många unga, framför allt kvinnor, som inte vet vart de ska vända sig när de är i knepiga situationer. Som får förlita sig på att det finns en vän eller annan kontakt där de kan bo när de inte längre kan bo hemma. Det finns alldeles för många kommuner i vårt avlånga land som inte stöttar de här kvinnorna.

- Vi har ett arbete att göra, både när det gäller att förbättra polisens arbete, åklagarnas kunskaper, kommunernas och socialtjänstens insatser. Jag vill inte påstå att vi inte gör någonting, för vi gör saker på alla de här områdena men det går fortfarande för långsamt. Det tror jag vi alla är överens om.

Unni Wikan:

- Tack för era svar. Och igen - jag är glad för den politiska enighet som finns emellan er, att varje människa ska ha rätten till sin egen sexualitet. Kyskhetsnormerna i Norden förstärks av det faktum att så många av andra och tredje generation invandrare gifter sig med en ny invandrare från familjens hemland, eftersom de vill ha en jungfru. Om man fick en utveckling där unga människor, födda och uppvuxna i Sverige, i större utsträckning blev tillsammans med andra som är uppväxta här - då skulle nog uppfattningen om att man har rätt till sin egen sexualitet öka.

- Ska vi tillåta fler religiösa skolor?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag skulle inte vilja ha fler religiösa friskolor, jag skulle vilja ha färre.

Britta Leijon, vice ordförande i riksdagens justitieutskott (s):

- Jag håller med.

Inger Stark, riksdagsledamot (v):

- Det är ingen tvekan om att de ska stoppas.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- Jag instämmer och vi har drivit den frågan under många, många år. Dessutom vill jag gå ett steg till: Friskolor, oberoende av om de är religiösa, etniska eller har någon annan karaktär, riskerar att skapa slutna världar. Gemensamma skolor, gärna fria i undervisningsformerna men de ska drivas gemensamt av alla. Offentliga skolor, alltså.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- Ja till friskolor men mycket bättre och likvärdig

tillsyn än vad det är idag. Det ska vara en gemensam värde- och normgrund i svenska skolor.

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Folkpartiets linje är att vi inte ska ha flera religiösa friskolor förrän regelverket har setts över och förbättrats. Min egen linje är att det inte ska finnas skattefinansierade, religiösa skolor. Och är det så att det bildas privata med egna medel, då ska kontrollen vara väldigt hård.

Rosita Runegrund, riksdagsledamot (kd):

- Jag är för friskolor och det som händer inom de religiösa friskolorna idag, är ett bevis på en misslyckad integrationspolitik.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag delar Lotta Hedströms synpunkt, att det behövs en mycket större kontroll. Det är ju tyvärr så att vi har fått se exempel på barn som sänts utomlands och dumpats i sina gamla hemländer. De barn som jag känner till, har inte gått i några religiösa friskolor. Det beror på föräldrarnas grundinställning, släkt och sådana saker. Om det bara blir offentliga skolor är det ingen garanti för att sådant här inte skulle ske. Gärna friskolor men stor kontroll. Det viktiga är att påverka de här personerna som berörs.

Kerstin Lundgren, riksdagsledamot (c):

- Ja till friskolor. Stark och likvärdig tillsyn, det är även vår hållning. Problemen ska inte stoppas under mattan men då måste vi vara beredda att diskutera och ser de risker som finns. Men de finns risker inte bara i den här frågan utan även i andra sammanhang. Hemma hos oss i Södertälje kan vi se det i den gemensamma skolan, där samma kultur och normer kan reproduceras alltför lätt.

Unni Wikan:

- I Norge har vi i mycket mindre grad friskolor och staten har sagt att man inte vill stötta fler friskolor. De får eventuellt drivas på privat basis. En stor majoritet av Norges barn går i den offentliga skolan. Vi hade en muslimsk friskola, en grundskola och den valde muslimerna själva att lägga ner eftersom den inte fungerade. Så vi har en annan situation. Men om man nu ska ha friskolor: Vilka konkreta krav ska man ställa på dem? Så att man samtidigt kan motarbeta hedersrelaterat våld och diskriminering? Hur kan man kombinera det och ha friskolor? Och även skapa en uppslutning kring mänskliga rättigheter?

Nästa fråga gällde förslaget ifrån Rädda Barnens Dialogprogram: Faddersystem, undervisning i Sfi om de här frågorna, föräldrakurser, öppna invandrarorganisationer och en kommitté direkt underställd integrationsministern. Vad tycker ni om det?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Det hade varit bra om statsministern hade varit här men jag ska ju också vara inne i alla frågor. Sfi-undervisningen vill man ändra så att den blir i flera steg.

Man har Sfi inriktat på svenska och sedan ska man också ha samhällsutbildning. Och där tror jag inte att man kan ha en enhetlig Sfi men beroende på vilka man har i den här gruppen, kan man ha olika inriktningar. Men basen ska vara våra grundlagar. Där ingår religionsfrihet, yttrandefrihet och ibland skulle jag vilja lägga till att man i Sverige ska få älska den man vill.

- Faddersystem tycker jag är väldigt intressant, inte minst mot bakgrund att jag såg en undersökning som säger att över hälften av alla inrikes födda skulle vilja göra en insats för nyanlända ungdomar. Därför har jag givit ett extra stöd i år till Integrationsverket, just för att kunna skapa sådana här ömsesidiga mentorsystem. För jag tror inte att den ene är mentor över den andra, utan man har enormt mycket att lära av varandra.

Hur ska vi nå invandrarorganisationer, kyrkor och samfund?

Kenan Yüksel har av erfarenhet att de fortfarande säger, när man försöker komma in: "Vi har inte de här problemen. Det är bara svenskarna som snackar om det."

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag tror att det är ett av de stora problemen och jag tror att Nicklas Kelemen, som har tagit upp frågan, gör många insatser inom Dialogprogrammet. Jag har träffat det kurdiska riksförbundet, kurdiska kvinnoförbundet till exempel och det kanske är de som måste ha ett extra stöd. Ta tillvara de progressiva och moderata krafterna för att de ska ändra de konservativa krafterna.

- Låt mig bara, och det här kommer jag inte få någon applåd för, säga: Jag vill också vara väldigt mån om när vi diskuterar fri- och rättigheter, att inte försöka nå dem genom att inskränka fri- och rättigheter. Jag kommer aldrig gå med på att inskränka föreningsfrihet. Jag tänker inte heller gå med på att stifta några lagar utan att jag har utrett dem. Låt oss inte nå rättssäkerhet och frihet genom att tumma på det.

Men hur ska man nå fram om man inte blir insläppt?

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag tror att i alla sådana här föreningar så finns det olika krafter och alla är inte lika konservativa. Låt de moderata krafterna få stöd för att påverka sin egen förening. Låt den här typen av dialogprojekt få växa.

Inger Stark, riksdagsledamot (v):

- Jag är positiv till de här förslagen. Jag tror att den stora stötestenen är just den som Jens Orback har pratat om, att kunna nå in i de här organisationerna. Vi funderar på olika sätt inom Stockholms stad hur vi ska göra och har väl inte riktigt kommit fram till någon lösning, för det finns problem. Men jag tror

bland annat på att fortsätta med Dialogprogrammet, att utöka det skulle behövas. Sedan skulle jag vilja tillägga att när det gäller Sfi och flyktingarbetet, så är det inskrivet i Stockholm stads verksamhetsprogram för Utbildningsnämnden att det ska vara undervisning om mänskliga rättigheter och svenska lagar där. Det har vi faktiskt genomfört i Stockholm.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- När det gäller faddersystem, vet jag att många använder sig av det i kommuner och bland frivilligrörelser redan idag och jag tror att det är ett bra sätt för att se till att människor får en kontakt när de kommer nya till Sverige. Det är positivt att sådant arrangeras. När det gäller Sfi- undervisningen och att det där ska ingå kunskaper om mänskliga rättigheter, så ser jag det som en självklarhet.

- Det bör ingå i all undervisning. Det bör ingå i Sfi- undervisning, i grundskolan, i gymnasiet - på alla områden där människor träffas för att skapa kunskap. Där behöver man ha utgångspunkten i de mänskliga rättigheterna, de internationella konventionerna och lära sig se de maktdimensioner som finns när det gäller klass och etnicitet.

- När det gäller att öppna invandrarorganisationerna, är det en utmärkt idé. Jag vill se öppnare organisationer generellt. Jag tror att när man ger statliga medel ska vara försiktig med att styra verksamheten i vilken organisation det än gäller. Men man kan faktiskt kräva redovisningar ur ett jämställdhetsperspektiv. Av invandrarorganisationer, av kulturorganisationer, av ishockey-sverige, om man så önskar.

- Alla dessa saker är viktiga att kunna göra. Det styr inte i sig verksamheten men det gör det indirekt. Man får då en skyldighet att berätta hur vi har använt våra resurser för att kunna få ytterligare medel vid nästa tillfälle.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- Det här är ju en helhetsfråga där ingen av partierna är på tvärs. Två kommentarer till Dialogprogrammets förslag: Den ena är riktad till regeringen och det är ju att det finns jättemycket att ta tag i när det gäller informationsglappet. Det finns hål och luckor på nästan varenda ställe där människor som kommer till vårt land, på olika stadier, inte vet vilka rättigheter de har.

- Det skulle jag önska att regeringen använde allt ministerstyre de kunde för att se till att myndigheter i massor av sammanhang - mödravårdscentraler och läkarvård, vid flygplatser när man kommer hit, vid Sfi - ger kunskap om vad man har för rättigheter i Sverige, om vad jag kan kräva här, om rätt till målsägarbiträde och vilka elementära lagar som gäller här. Det är fortfarande ett jättestort informationsglapp som regeringen och dess myndigheter bör ta tag i mycket bättre. Det är en stark uppmaning.

- Sedan tror jag att faddersystemet är en stor nyckel till det här. Jag har positiva, egna erfarenheter av det

som fadderfamilj och jag känner att det är ju där som man kan ta diskussionen. Det där är ju där i soffan som man kan prata i soffan, i olika tonlägen om vad tjejerna ska göra på skolavslutningen, om de ska få vara med i tåget och om det förekommer sprit i skolan. Många sådana, olika slags, diskussioner. Hur kan en svensk familj komma i kontakt och bli faddrar? Här kan ju invandrarorganisationerna vara den förmedlande länken till soffdialogen, utan att bli styrda.

- Visst är ni eniga om att Sfi-undervisningen ska innehålla det som Dialogprogrammet föreslår?

Det påpekade Unni Wikan men ställde samtidigt frågan: Varför genomförs det inte då? Nicklas Kelemen vill göra er uppmärksamma på att detta ännu inte är obligatoriskt inom Sfi. Det finns inga krav eller sanktioner som säger att det ska genomföras. Stämmer det?

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Först vill jag bara säga något om det som Hillevi Engström avslutade med: Att förbjuda religiösa skolor, att inte finansiera dem inte är någon garanti för att de här traditionerna upphör. Nej, en sak för sig garanterar ingenting, mycket garanterar mer. Vi skulle också kunna säga: "Att förbjuda mord är ingen garanti för att ingen ska mördas. Vi har kriminaliserat mord men folk mördas i alla fall." Men vissa saker måste man ändå ta itu med och religiösa skolor är en sådan sak. Man måste diskutera på allvar om de ska finnas eller inte.

- När det gäller det här paketet som Nicklas Kelemen lägger fram, anser vi att det borde vara obligatoriskt med information om mänskliga rättigheter och demokrati inom Sfi. De andra förslagen är jättebra men där krävs ju ingen lagstiftning. Men det krävs kreativa politiker, kreativa medborgare och kreativa föreningar som vill jobba med den typen av uppgifter. Det sker runtom i landet men inte i lika hög utsträckning som man skulle vilja. Där kan man stimulera mer.

Rosita Runegrund, riksdagsledamot (kd):

- När det gäller den konsekventa inriktningen på barns och kvinnors rätt i integrationspolitiken, ser jag det som en kärnpunkt. Och jag har egen erfarenhet av det, av en familjemedlem som gick i Sfi och inte förrän hon gick en folkhögskoleutbildning - då blev hon inlemmad i samhället, utifrån samhällets sida. Utbildningssektorn har en väldigt stor skyldighet att få in människor i vårt land, under dess lagar och förordningar. Det behövs en rejäl renovering inom Sfi.

- Vi som parti tycker att samhället på ett mycket tydligare sätt måste gå in och stödja familjen. Därför blir jag attraherad av förslaget om en fadderfamilj. Där finns stora möjligheter i att stödja familjer och så får man en mer normal integration.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag tycker väl att alla de här förslagen är bra, i och för sig. Men det som jag saknar här, det är att människor måste kunna få ett arbete och på så sätt få kontakter med människor från olika kulturer. Det är på arbetet

vi möts och hinner att prata om livets svårigheter, problem och glädjeämnen. När vi har så många som lever i utanförskap i segregerade områden och de här papporna som jag tror ägnar mer tid åt TV:n än åt att hänga med i vad som händer i samhället, eftersom de står utanför. Alltså - arbete åt alla.

Kerstin Lundgren, riksdagsledamot (c):

- Jag har ingenting emot obligatorium när det gäller Sfi. Samtidigt är det ju så, att Sverige är stort och ser olika ut. Det som är viktigt, är att man fångar upp frågor där det behövs, som exempelvis hos oss i Södertälje. Öppna upp för möjligheter och mångfald när Sverige ser olika ut. Jag tycker också att det finns ett perspektiv som jag vill lyfta in.

- När vi pratar om fadderfamiljer, är det verkligen under ifrånperspektiv. Vi behöver jobba mer med mångfald och släppa loss fler aktörer. Ibland när vi försöker att anpassa allt till våra myndighetsstrukturer, till våra stuprör, finns det en risk för att vi permanentar, reproducerar och bekräftar gamla strukturer. Även i vår egen verksamhet.

- Jag tror att vi inte alltid behöver uppfinna hjulet på nytt. Det finns mycket där ute, om vi släpper loss mångfalden och bejakar olikheter som gör att vi kan komma mycket längre än vad vi har gjort idag, när alla väntar på att det ska komma besked från ovan. Var och en har ett ansvar och var och en har en möjlighet att göra något för att förändra. Ibland tror jag att man upplever att det utrymnet saknas hos oss.

Vad tycker du om att skapa en kommitté närmast dig, Jens Orback? Så att du får mer inblick och råd.

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Det är som många säger här, vi ska blandas och få möten. Jag tror på möten och jag tror att det är vägen. Just nu i vårt flyktingssystem, har vi väldigt många människor som får uppehållstillstånd i Sverige, som vill komma ut i kommuner. Nu har Integrationsverket avtal med en del kommuner och jag riktar mig därmed till min moderata kollega. De har däremot rätt få avtal med moderata kommuner. Danderyd tog emot en flykting, Ekerö tog emot sju, Täby tog emot fjorton. Om jag läser upp andra orter som Västerås och Eskilstuna, så tar man emot många, många fler.

- Solidaritet är inte ord, det är handling. Jag tror att de orter som jag räknade upp tidigare, har väldigt stora förutsättningar att ta emot människor från andra delar av landet. Man ligger nära stora orter där det finns ett starkare drag på arbetsmarknaden.

- I Norge har politikerna varit överens om länge att det är en rätt och en plikt att lära sig norska för invandrare och flyktingar, sa Unni Wikan. Vi har ännu inte lyckats att genomföra den politiken i Norge, sedan partierna har enats om detta. Men det talas nu om att det är nödvändigt att lära sig språket i majoritetssamhället, speciellt för mödrarna, att det är väldigt viktigt för att de ska kunna ta hand om sina barn och

uppfostra dem. Fadime sa att hennes föräldrar inte hade fått delta i samhället.

Hur ser ni svenska politiker på att lära sig svenska inte bara ska vara en rättighet, utan även en plikt?

Kerstin Lundgren, riksdagsledamot (c):

- Det har ju varit mycket diskussioner om det, inte minst minns vi förra valrörelsen och om det skulle vara språkrav för att få medborgarskap eller diverse andra saker. Från vår horisont, är det oerhört viktigt att alla får möjlighet att lära sig svenska. Det är ju en möjlighet till kommunikation. Men inte att göra det till en plikt.

- Vi har ju genom historien försökt att till exempel förbjuda samer att prata samiska. Vi behöver se till att det finns goda möjligheter och redskap till att lära sig svenska men utan göra detta till någon form av tvång. Lagstiftning med straffskalor på det här området, tror jag inte heller löser problemet.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag tror mer på morötter än piska och på att det ska finnas bättre möjligheter till att lära sig svenska och mer svenska. Man kan uppmuntra det här på olika sätt, så att kommunen och den enskilde ser att det här är lönsamt på flera nivåer. Framför allt behöver alla få möjlighet att komma ut i arbetslivet, för där lär man sig svenska.

Rosita Runegrund, riksdagsledamot (kd):

- Jag håller med föregående talare där och återigen vill jag komma in på folkhögskolans teknik som är en framgångsväg. Det är hur undervisningen sker som gör att människor tar till sig språkkunskaper.

Nyamko Sabuni, riksdagsledamot (fp):

- Jag tror att det är jätteviktigt att uppmuntra människor. Men jag tror också att det är jätteviktigt att människor förstår att de har ett ansvar att ta. Jag tror att det ska vara en plikt att gå på Sfi. Det räcker inte med att uppmuntra, för vi vet att det finns män som inte vill att deras fruar ska gå på den här svenska utbildningen.

- De här kvinnorna måste känna att samhället stödjer dem och att samhället kräver att de sätter sig på skolbänken. De lever i det här landet och de måste kunna förstå och kunna göra sig förstådda på språket här, annars går det inte. Ska man ha jobb, kan man inte få det om man inte kan tala engelska eller något annat europeiskt språk. Man gör dessa kvinnor en björntjänst om man säger: "Vi ska uppmuntra men vi ska inte tvinga", för då hjälper man deras män. Vi tror på språkstest innan medborgarskap, därför att om man vill tillhöra ett folk - då ska man kunna göra sig förstådd och kunna förstå språket hos detta folk.

- Jag fattar inte vad det är för situation man kan befinna sig i när man sitter och kräver medborgarskap

med hjälp av en tolk. Detta ska man kunna klara själv. Vi har haft de här testerna förut, de försvann av sig själva på åttiotalet. Jag förstår inte varför. Och alla som gick igenom de här testerna, kunde inte förstå att det blev så stor debatt kring detta ämne. De tyckte att det var helt självklart att de skulle ansöka med hjälp av sina egna språkmeriter och inte sitta med tolk.

Lotta Hedström, riksdagsledamot (mp):

- Det är ju roligt att någon tycker lite olika men för mig är det ofattbart att man kan fortsätta att kräva ett språktest. Det ska vara en rättighet och det ska vara en väl utbyggd, lätt tillgänglig rättighet. Hela Sfi-institutionen ska naturligtvis vara så attraktiv att man vill gå dit, där det finns gemenskap och kunskap, där

man kan förstå det svenska samhället och får möjlighet att överhuvudtaget skapa sig en plattform för att bli integrerad - hemska ord, men i alla fall. Men med tvång och piskor når man inte några resultat. Du har redan hört alla argument mot språktesterna som sådana.

Kalle Larsson, riksdagsledamot (v):

- Den där parollen: Ett folk, ett språk - den tror jag är en återvändsgränd. Jag läste på en nyhets sida idag att man i Holland har beslutat sig för att införa

ett test som krav för att få komma till landet. Man ska kunna holländsk kultur och språket innan man sätter sin fot i Holland. Det där gjorde man till en väldigt viktig sak, man sa att det är i den riktningen som Europa nu håller på att gå. Det är nästa steg på det sluttande plan som något parti i den här panelen befinner sig på.

- Man hade också i holländsk TV testat ett antal personer, infödda holländare, med det här nya testet. Ingen hade klarat det. Så nu väntar vi på nästa krav ifrån vissa partier: Vi måste våga säga som det är, säga det alla tänker - utvisa alla holländare från Holland.

Den där logiken är tveksam och felaktig, det handlar om att satsa på undervisning och möjligheter, det är

det avgörande. Ge människor verktygen.

Inger Stark, riksdagsledamot (v):

- För det första vill jag poängtera att det är jätteviktigt att man kan prata svenska. Jag skulle vilja dra det ända till förskolan. Där är det mycket viktigt att man jobbar med modersmålet jämsides med svenskan och att man har gemensamma skolor där alla barn träffas och där det är självklart att även svenska talas. Sedan måste vi förbättra Sfi, som måste finnas tillgängligt överallt.

- Det är självklart att det är ett problem att alla kvinnor inte släpps ut ur hemmet för att kunna gå på svenskundervisning. Men jag tror inte att vi löser det med hjälp av tvång och språktest. Vi måste lösa det på andra sätt, genom att förbättra Sfi och kombinera Sfi på öppna förskolor, med yrkesutbildning till exempel och framför allt se till att utbildningen är tillgänglig över hela staden. Så jobbar vi i Stockholm. Jag tycker det har gjorts framsteg där och att det är en bra väg att gå.

Hillevi Engström, riksdagsledamot (m):

- Jag har väldigt svårt att förstå att Folkpartiet har drivit det där kravet i förra valrörelsen om språktest. Självklart är det viktigt att lära sig svenska när man ska leva i Sverige, bo och arbeta här. Det är en förutsättning. Men att ha ett språktest eller någon annan form av kvalifikationskrav för rätten till ett medborgarskap - det är oerhört främmande. Vi lämnade det där med kvalifikationskrav när vi införde den svenska demokratin för drygt åttio år sedan. Jag tycker vi ska hålla fast vid den linjen.

- Jag tycker det finns många goda och sakliga argument varför det inte går. Det finns människor som kommer hit när de är runt åttio år gamla och analfabeter. Och det finns människor med läs- och skrivsvårigheter. Låt oss istället koncentrera oss på till exempel faddersystem, där människor som kommer till Sverige får goda kontakter, kommer in i det svenska samhället och lär sig språket på det sättet.

- I skolan finns det fortfarande en hel del att göra när det gäller att förbättra undervisningen för de med läs- och skrivsvårigheter, oavsett om man är född i Sverige eller har kommit hit senare. Man kan jobba på många sätt för att säkra svenskan och för att se till att man kan använda sig av språket.

Jens Orback, jämställdhetsminister:

- Jag vet inte om det finns några kommunalpolitiker här men jag skulle vilja stärka de individuella handlingsplanerna. I en sådan skriver man upp att här ingår Sfi och arbetspraktik. Man får då också en introduktionsersättning och fullföljer man inte handlingsplanen, får man inte heller den här ersättningen som är något högre än försörjningsstödet. Jag tror att man med hjälp av incitament också kan bygga upp möjligheten att gå på Sfi. När det gäller språktester... jag är väldigt förtjust i likabehandlings-system. Och vad jag kommer ihåg, så kunde jag inte ett enda ord när jag blev svensk medborgare.

Utnämning av Söllentunagruppen Sharaf Hjältar

Arhe Hamednaca, projektledare på Fryshuset för Sharaf Hjältar:

Det känns jätteroligt att stå här med så många, unga killar som vill förändra och gå vidare. Ni har gjort det som alla har pratat om här idag: Politiker, forskare och eldsjälar. För två år sedan när vi började med tanken på Sharaf Hjältar och attityd-förändringsarbete, att jobba med framtidens män och framtidens pappor - då var det många som ifrågasatte våra tankar. Går det? Finns det ungdomar, unga killar i förorten, som är duktiga, kunniga och modiga? Vi har alltid sagt: Visst finns det det. Och vi trodde på vår idé. Det räcker inte bara att hitta dem, vi ska också hjälpa dem och ge dem styrka.

- Vi har gått den vägen, medan många sa att skulle vara omöjligt. Men det har visat sig vara möjligt. Förra året

delade vi ut stipendier till de första Sharaf Hjältar. De första modiga killarna som har tagit avstånd hederskulturen, har varit runt i nästan hela landet och föreläst. De har förändrat många ungdomars attityder. Vi har fyra stycken här idag, totalt är de sju. De här killarna har öppnat vägen för de andra, föreläst för tusentals ungdomar som har sagt: "Jag har ändrat mig."

Jens Orback delade ut stipendiet till årets Sharaf Hjältar, som Elektra på Fryshuset står för. Det består av ett diplom och 5 000 kronor var till varje hjälte. Stipendiet är tänkt att vara en uppmuntran för killarna att arbeta vidare med frågorna. I år delades det ut till två grupper av Sharaf Hjältar: En grupp från Östergötland, Linköping och en från Söllentuna, strax utanför Stockholm.

Riksdagens tvärpolitiska SRHR-grupp (Sexuell, Reproaktiv Hälsa och Rättigheter) inbjuder i samverkan med Amnesty, Föreningen för Utvecklingsfrågor (FUF), Frivilligorganisationernas Fond för Mänskliga rättigheter, Gender Development Network, Rädda Barnen, RFSU, Svenska UNIFEM-kommittén, Fryshuset och Nätverket mot våld i hederns namn till ett öppet seminarium:

Hedersrelaterat liv

Ett hot mot integration och brott mot mänskliga rättigheter. Kan vi förebygga och avskaffa diskriminering, förtryck och våld i hederns namn? En fråga för politiker.

Det är fyra år sedan Fadime Sahindal mördades av sin far. Fyra år av diskussioner och många olika projekt. En stor del av samhällets insatser har hittills ägnats åt att hjälpa flickorna i det akuta skedet med skyddat boende. En del resurser har också satsats på att ge olika yrkesgrupper i Sverige kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck. Men för att åstadkomma varaktiga förändringar krävs grundläggande värderingsförändringar. Dessa värderingar är inte svenska utan internationella och finns uttryckta i FN:s kärnkonventioner om mänskliga rättigheter. De flesta länder i världen har undertecknat Barnkonventionen och Kvinnokonventionen. Hur får vi de värderingar som finns i konventionerna om mänskliga rättigheter att gälla alla - även unga tjejer och killar som är drabbade av hedersrelaterat våld och vardagsförtryck?

Integrationen är hotad och konfrontationerna oundvikliga om vi inte kan hitta en gemensam värdegrund som bygger på respekt för mänskliga rättigheter. Det är nödvändigt med konkreta åtgärder - förebyggande insatser i skola och samhällsliv.

Seminarieret arrangeras med stöd av Stockholms Kulturförvaltning.

PROGRAM

09.00 Registrering

09.30 Välkomnande och introduktion

Moderator Unni Wikan, professor i socialantropologi, Oslo universitet
Margareta Olofsson (v) socialborgarråd, Stockholm
Carina Hägg (s) riksdagsledamot/riksdagens SRHR-grupp

09.45 Till minne av Fadime Sahindal

Så kränktes hennes mänskliga rättigheter. Rätt till utbildning, arbete, val av livskamrat, eget liv.
Rigmor Mjörnell, ordförande Svenska UNIFEM-kommittén

10.00 Arrangerade äktenskap/tvångsäktenskap/barnäktenskap

Astrid Schlytter, universitetslektor och docent i rättssociologi, Stockholms universitet

10.30 KAFFEPAUS

11.00 Att möta tjejer och killar - värderingsfrågorna i praktiken

Fryshusets projekt introduceras av Anna Rinder och Eduardo Grutzky
David Weiss, skådespelare, Elektras bröder
Leo Razzak, föreläsare, Sharaf Hjältar

11.45-13.00 LUNCH (på egen hand)

13.00 Konkreta förslag till politikerna för att avskaffa diskriminering och förtryck i hederns namn

- Förslag till att förhindra tvångsäktenskap och grov kriminalitet
- Kickis Åhre Älgamo, polisinspektör
- Om normer och värderingar. Att "mainstreama" integrationspolitiken; barn och kvinnors rättigheter i fokus

Vidar Vetterfalk, psykolog, Rädda Barnen - Dialogprogrammet

- Om barnens situation i de religiösa friskolorna

Soleyman Ghasemiani, ordförande Barnen Först, internationellt arbete för invandrarbarnens rättigheter

- Förslag till att kunna garantera unga flickors rätt till sin sexualitet

Maria Hagberg, projektledare, Skyddat boende mot hedersrelaterat våld, Skåne.

14.00 PAUS

14.10 Politikerna svarar först och debatt följer därefter

Jens Orback (s) integrations- och jämställdhetsminister
Inger Stark (v) jämställdhetsrådets ordförande, Stockholm
Britta Lejon (s) riksdagsledamot
Lotta Hedström (mp) riksdagsledamot
Hillevi Engström (m) riksdagsledamot
Nyamko Sabuni (fp) riksdagsledamot
Kalle Larsson (v) riksdagsledamot
Kerstin Lundgren (c) riksdagsledamot
Rosita Runegrund (kd) riksdagsledamot

15.20 KAFFEPAUS

15.40 Utnämning av Sollentuna gruppen Sharaf Hjältar

Arhe Hamednaca, Fryshuset och Jens Orback (s) integrations- och jämställdhetsminister

16.00 Samtal och debatt mellan frågeställare, politiker och publiken

16.50 Avslutning

Samtalsledarna summerar; vad har vi kommit fram till?

